

В О Р А

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈУ

АЛЕКСА ШАНТИЋ И СВЕТОЗАР ЋОРОВИЋ.

Год. I. У МОСТАРУ, 30. ДЕЦЕМБРА 1896. Бр. 9.

Родио се Спас!

Ви, који сте посред таме
Сваке ноћи, сваког данка,
Па лијете сузе саме
У невољи без престанка;
Ви, над којим' пак'о гори
И пуцају муње јада:
Подигните чело гори —
Пропјевајте цјесму нада,
Нек захори глас:
Родио се Бог и Спас!

Родила се звјезда она,
Што ће нове вјере дати,
А с божјега сјајног трона
Благослов је вјечни прати;
Родио се живот нови
Да животом живот даде,
Па дух, што незнањем плови,
Да истини дић' се знаде.
Појте један глас:
Родио се Бог и Спас!

Подигните чело гори
И пред звјездом сјајна лика
Нек се јасна пјесма хори
Ускрснулих мученика;
Не плачите, ваше сузе
Благи сјај ће убрисати,
Свјетлост, коју тама узе,
Божја ће вам милост дати!
Појмо један глас:
Родио се Бог и Спас!

А.

ПРОРОК

Устајте мртви и чујте ми речи,
 И гон'те таму што вам поглед пречи.
 Истина света поред вас је близу,
 Ал' лаж вас води у грехе и низу...
 К'о и ви сада лутао сам и ја,
 И сањо срећу, коју Демон свија;
 Ал' сину светлост са висина неба,
 И видех стазу којом ићи треба...
 Презрен сам, гоњен, мени мира нема,
 Камен ме бије, и крст ми се спрема,
 И горко патим. Ал' за лажну срећу
 Ја никад Бога одрећи се нећу...
 У ноћном добу и мрачном, и ледном,
 И мене демон кушао је једном;
 Разасу злато да блиста по ноћи,
 И позва себи све подземне моћи.
 „Видиш ли“, рече, шта ми је у власти,
 „И ја те могу од невоље спасти;
 „Даћу ти сјаја и богатства многа,
 „Ал' само мене да признаш за Бога“...
 „Не, никад, рекох. „Идем стазом правом,
 „И залуд кушаш и срећом и стравом,
 „Тело је смртно нека га нек пати,
 „Ал' душу своју ја ти нећу дати!“ —
 Устајте мртви! Мора проћи тама,
 И деца ваша смејаће се вама.
 Ја јасно видим и дан својих нада,
 И срушен Демон где у пак'о пада.

Милорад Ј. Митровић.

ПОСЛИЈЕ СМРТИ ЈЕФТАНОВЕ

— ВИЗИЈА —

Псијмо, мили друзи! Поноћ откуцава,
 Свуд је тама густа и мир глухе ноћи;
 Небо с мрачном земљом загрљено спава —
 Само влажни вјетар струји по самоћи...
 Прекинимо причу, куцнимо се тихо
 У бесане часе!.. Ал у полутами
 Гле, међ нама сјенка — његов призрак мио,
 Гле, на пустом мјесту и он међу нама.

Небеска му свјетлост озарава лице,
 Из очију сузних плам тајанствен сија;
 Осмејак му пао на блједе уснице — —
 Зрачак трепти, стрепи... струји поноћ тија...
 А он држи пехар, али р'јечца мека
 Са ледених уста не ће више поћи...
 Н'јем, узвишен стао... И озарен чека
 Глас страшнога Бога из дубоке ноћи.

2. окт. 1896.

Јован А. Дучић.

НАШЕ АРХИВЕ

Прича **Бранислава Ђ. Њушића.**

— СВРШЕТАК. —

Тај, који је лупао у капију, био је срески пандур али не обичан пандур на пр. пандур са дугачким брковима и кратким позивом у руци или на пр. пандур се широким пеницама и уским погледима на грађанска права, већ то је био пандур са узицом у руци, и то узицом којом је водио Нићкова слона. И то је још мало, него је пандур саопштив Нићку и тај ужас, да је слон починио велике штете: затро је сав усев Дики бојаџији; растурио је четири пласта сена Пери мутавџији; прегазео је два јагњета Јоци винограџији; растурио је сламени кров са куће у винограду. Г. Пере пензионера и поплашио је волове једноме сељаку те су ринули у ров и скрхали кола.

Еј, еј, еј! Грешни Нићко и весела госпођа Сојка! Наиће им крв на очи па куну слона и проклињу, а куну и себе и проклињу.

— Ја не знам, за што је Бог и створио те слонове на свету?! — Пита се у чуду грешни Нићко. — Ако је само за љубав менажерија, онда, брате. ја нисам никаква менажерија, ја сам сапунџија!

— Бог је знао да има будала као што си ти — вели госпођа Сојка — па за то је и створио слонове.

— Е па, ако сам будала, што ме Бог не убије у један пут него ме овако мучи. Бог се просто спрда самном и ја чисто верујем ако се ми овог слона отресемо, Бог ће нам послати камилу у кућу, па онда може бити кита, па дивљег вепра па још тако нешто. Па шта је то, Боже, ако си Бог?! За што сам ти ја спрдња, кад сваке недеље идем у цркву; славим поштено славу; сваког месеца ми се свети водица у кући; не легнем, не устанем да се не прекрстим! — и Нићку ударише сузе на очи као у малог детета.

На подне је чуо Нићко још ужасније гласове. На име, пред среским начелником, лежало је седам тужаба против Нићка сапунџије и то:

1. Тужба г. пензионера којом тражи 60 динара накнаде за разрушени кров;

2. тужба Н. сељака за покрхана кола и лаку повреду, тражи 100 динара накнаде.

3. Тужба Пере мутавције којом тражи 60 динара оштете за расту- рено сено.

4. Тужба Јоце винограције, којом тражи 12 динара оштете за зга- жена два јагњета.

5. Тужба Дике бојације, којом тражи 200 динара оштете за уни- штени усев.

6. Тужба Живка шустера, Нић- ковог комшије, којом моли власт да Нићко плати једно велико огледало и доктора који лечи једну разби- јену главу; једну пробушену ресу виљушком у два старија детета и фрас код најмлађега; за тим рана на бабиној глави; један разбијен ђувеч и један пар одела Живка шустера.

7. Тужба госпођице Лепосаве учитељице којом јавља власти да јој деца не сме да долазе у школу сокаком поред Нићка сапунције и да је и сама претрпела страх и „изложила се“, због извесног слона, непристојностима.

Ствар је дакле била узела управо такав ток, да се вратила онамо од куд је и почела. Г. Паја писар је продао слона, њему се сад цела ствар и вратила.

Није се имало шта чекати. Нићко је морао врло журно да ради ако је мислио да не навуче још веће несреће на кућу. Пошто се поса- вјетовао са Сојком оде код адво- ката.

Адвокат најдре потражи од Нићка две банке, кад их је добио, савије их лепо на четворо и метне у џеп од прслука, па онда наслони главу на руку и замисли се, замисли, за- мисли и најзад смисли — да је ово врло замршена ствар“. Нићко савио главу напред а подвукао ноге под столицу те је тако и телом као и лицем престављао знак питања.

Адвокат понови да је ствар „врло замршена“ и за то је по- требно још једну банку да да. Нићко грешни даје и заиста, чим је и ту банку савио на четворо и метнуо у џеп од прслука, адвокат је одмах мислио да „ипак има излаза“.

Адвокат му дакле усаветује да на брзу руку пренесе све своје имање на женино име. Газда Нићку, који је и иначе сва своја права већ био пренео на Госпођа Сојку, врло је лако било пристати још на ту формалност само.

За тим адвокат посаветује да госпођа Сојка, по што се изведе слон из куће, закључа кућу и от- путује одмах негде у другу варош.

Савет је био врло мудар и Нићко га прими.

После ручка, око три сата, Нићко сапунција добије седам кратких по- зива а на свакоме по три црвене штрикле, дакле свега двадесет и једна црвена штрикла. Нићко је пре- брајао неколико пута и било је у ствари двадесет и по црвених штрикла јер је једна била за пола краћа; но то што је једна црвена штрикла била за пола краћа није ни у колико променило ствар, јер сутра већ у осам сати у јутру, Нићко сапунција морао је да пре- стане Р. начелнику среском.

Међу тим, да би се ствар још већма заплела Нићко сапунција не дође сам у полицију него поведе и слона, а дотле је већ имање било пренето на госпођу Сојку и ова, чим је слон изведен из куће, отпу- товала а кућу затворила.

Г. Паја писар, дакле, имао је две странке пред собом т. ј. седам тужилаца с једне стране а Нићка сапунцију и слона с друге стране.

Не треба сад ни казати да се слегао силан свет у полицију.

Предходно саслушање састојало се из једног великог дијалога измеђ г. Паје писара и Нићка сапунџије. Тај дијалог ено га црно на беломе и сад у актима па, како је од нарочите важности за правнике, зоологе и сапунџије, ми га за љубав ова три еснафа износимо у целини.

За столом дакле седи г. Паја писар, око њега четири шоље испивене кафе и код сваке по двајест пара на таблици што су спуштали појединци који су се саслушавали као на икону. Нићко сапунџија међу тим стоји код врата; сав базди на лој а у велико и сам почео да добија физиономију слона.

Г. Паја писар. (По што је исекао четири нокта великим канцеларијским маказама и припалио цигару, пустио густ дим и за овим гледао док се није расуо под таваницом: погледа за тим у Нићка и почне канцеларијским гласом). Овај... ..Газда Нићко!...

Нићко сапунџија (неким танким гласом, који само пред влашћу употребљава). Молим!

Г. Паја (опет канцеларијским гласом, који је са свим различан од онога којим говори код куће или у кафани). Ти се зовеш Нићко Чоксић?

Нићко. Са свим тако и сапунџија сам у овдашњој чаршији.

Г. Паја. Осим сапуна овај... занимаш ли се ти још чим?

Нићко. Јест г. Пајо, правим лојане свеће.

Г. Паја. Не разумеш што те питам. Осим сапунџинице, бавиш ли се ти још икаквом споредном радњом?

Нићко. Боже сачувај, сва ме варош зна као поштена човека, како би се ја могао да занимам каквим споредним радњама.

Г. Паја, противно твојим изказима међу тим а по сазнању власти..... (ова се фраза допада г. Паји те је округлијим гласом понови) противно дакле, твојим изказима а по сазнању власти, ти се бавиш још и одржавањем једнога слона у овдашњој вароши.

Нићко (са свим ситно и брзо). Молим покорно, мени га је власт продала. Сами знате, г. Пајо, ви сте ми га продали.

Г. Паја (као мало љутито). Не питам те ја ко ти га је продао него ми одговори за што ти држиш слона; шта ће теби слон који је, као што је познато животиња, а то се не може трпети у једној уређеној вароши и пред очима власти. Ти си, болан, један мајстор; ти ниси да кажемо апотекар или конзул, па да држиш слонове или тако нешто. Зар те није срамота од света! Чудо још кад изађеш у шетњу не узмеш слона за узицу па да га водиш. Не гледаш твој посао и твоју красну радњу, него ти слонове требају. Чудо онда ниси купио и бубањ па да идеш од ћошка до ћошка. Срам те било!

Нићко. Молим вас, г. Пајо ево да разговарамо као људи....

Г. Паја (вишим гласом). Не можемо ми разговарати као људи, разумеш ли. Ти имаш мени само да одговориш тачно, јасно, разговетно, разумљиво: у каквој цели ти држиш слонове?

Нићко (погружено). Онако г. Пајо, без цели, морам.

Г. Паја. Добро, рецимо немаш никакве цели али, је ли теби познато да је слон животиња.

Нићко. Јесте познато ми је.

Г. Паја. Је ли ти познато дакле; за што се у опште држе животиње у кући?

Нићко. Јесте, да лају ноћу.

Г. Паја. Ама ко да лаје?

Нићко. Па куче, г. Пајо.

Г. Паја..... (нешто ружно каже Нићку, па онда настави мирно). Ти не разумеш ни сваку трећу моју реч. Морам са свим просто, сапунџијски да разговарам с тобом. Дакле тебе су тужили; има седам тужба; твој слон прави штете разумеш ли и ти ћеш грдне оштете да платиш.

Пићко. Ја немам да платим.

Г. Паја. Продаћу ти дућан, кућу, све!

Нићко. То није моје, то је женино.

Г. Паја. А ја ћу те у хапс.

Нићко. А слона?

Г. Паја. Слона ћу ти послати, па нека га рани твоја жена кад хоћете да држите слонове по кући.

Нићко. Код моје куће нема никог; жена је отпутовала и закључала кућу, а кућа је њена.

Г. Паја. Хм!

И после овога „Хм!“ Г. Паја дође у озбиљну забуну јер заиста пред њим пуче пространство и тешкоће једнога новог питања: Шта ће се са слоном?

Најпосле, Нићко сапунџија може се и у хапс стрпати, као што је то писар Паја неодложно и учинио али слон, слон остаје ту, у авлији среске канцеларије везан за дирек. Да се ухапси и слон било је немогуће, томе су се противили и сви срески пандури а није било ни ослонца у закону. И тако сад слон и цела невоља са њим паде на главу г. Паји писару. А шта ће он с њим? Како да се вешто извуче из ове ствари да не окрњи ништа од својега стеченога гласа вештог полицајца?!

Ту ноћ је Нићко ма и у хапсу мирно спавао али Г. Паја је тим немирније спавао и превртао се целу ноћ.

Увидео је он, да је у ствари врло хрђаво свршио посао јер се сад њему слон натоварио и предвиђао је, да неће лако моћи да га скине с врата. Њему су и министри и начелници најахивали на врат и он их се некако отресао; али, Боже сачувај, са слоновима није никад имао посла.

Шта ће дакле г. Паја са слоном? Да га задржи као прилог актима по кривици Нићковој било би најправилније. Али какав му је то прилог, да Бог сачува, и каква би то фасцикула требало да буде у коју би се измеђ акта ставио и слон?

И ако је игде ваљало „све мислити на једно смислити“, то је овде г. Паја најозбиљније све и сва мислио, и, Бог и душа, и смислио на једно. Дакле он ти лепо смисли да целу ову ствар са свима приложима натовари окружном начелству. То је била срећна мисао и г. Паја седе да је одмах и изврши.

Он напише врло оштроуман акт у који стави као прилог под .| седам тужба, а као прилог под .| једног слона. Што предмет упућује окружном начелству г. Паја је на крају акта врло лукаво објаснио тиме, што се при окружном начелству налази и — марвени лекар чије ће стручно мишљење, по г. Пајиним наводима, бити врло потребно у овој целој ствари.

Међу тим овим лукавством г. Паја није мислио само да натовари окружно начелство а себи да скине беду с врата, већ је озбиљно помишљао, да ће само тим путем моћи ствар да се доиста и реши. А ево како је мислио да ће ствар овим

путем бити решена: У окружном начелству је повећи персонал но у срезу, па док акта иду од руке до руке, од протокола до регистра, од регистра до решења, од решења до преписа, потписа, експедиције и т. д. дотле ће ваљда прилог који иде уз акта — црћи.

Сад дакле цела ствар пређе у руке Ристе пандура и г. Паја писар проспава идућу ноћ онако исто слатко, као прошлу што је проспавао грешни Нићко сапунџија.

Риста је увек до сад акта са прилозима „стрпао под мишке“ па путовао у округ, али када је и овом приликом то хтео учинити увидео је могућност да прилог под .|| шчена њега и понесе. За то Риста почне озбиљно да размишља о тешкој експедицији коју има да изврши.

Онај исти свет што се скупио на лицитацији; онај исти свет што је ишао сокаком за грешним Нићком; онај исти свет што је Нићка испратио до хапсе; скупљао се сад да испрати и Ристу са актима и прилозима. Разуме се да му је свако друкче саветовао али се највећа већина слагала у томе да би Ристо требао да узјаше прилог под .||; за што би ишао пешке. Међу тим Риста је стар и мудар пандур; знао је он да би тиме дошао у опасност да акта њега носе, а не он акта, или што је још горе, прилог под .|| могао га је однети у неко ненадлежно начелство, на које акта нису ни упућена.

Најзад, како су акта отпутовала у округ, није овде главна ствар, већ је главно да су акта са прилозима одиста отпутовала; да је дануо душом г. Паја; да је дануо душом и Нићко сапунџија; да је данула

душом и Сојка сапунџика, јер јој је Нићко из хапсе послао депешу ове садржине: „Спашени смо, врати се“.

* * *

Што Нићко није знао како да га скине с врата и што сад ту муку мучи окружно начелство, најзад ајд, ајд, тако је за саму ову приповетку било згодно. Али, сад настаје тек најужаснији моменат у целој овој причи што ја, писац њен, не знам шта ћу сад са слоном, те једнако муку мучим како да свршим приповетку, јер најзад, могао би слона слати од начелства до начелства па и до самог министра али целу ту ствар треба некако и свршити.

На крају ове приче писац се њен осећа у врло несрећном положају, јер му изгледа да се и Нићко спасао и г. Паја и окружно начелство се спасли, и да се цела ствар сад натоварила писцу на врат.

Па добро, шта ћу ја сад са овим слоном? Не могу га ни оправити, ни убити, јер је то већ мој друг по судбини, Нићко сапунџија, покушавао. Да га поклоним каквој школи и то ништа не помаже, јер је и то, мој друг по судбини Нићко сапунџија, покушавао.

Дошао сам био на мисао да слона предам читаоцима ове приповетке, па нек се они после муче и гледају шта ће с њим, али..... Док сам ја овако размишљао и пробдио неколико ноћи на муци и невољи, немогући да се отресем слона, десило се нешто чудновато и то ме је спасло, те сам дануо душом као очо Нићко сапунџија у хапси.

Знате ли шта се десило у ствари: у архиви окружног начелства загу-

била се акта, лепо загубила се акта ствари до сад већ прогутале, па заједно са прилозима. зар је чудо какво ако и један слон,

Ах, благословене наше архиве! један обичан прилог са актима, тамо Оне су толико и ситних и крупних пропадне!

ВЕЛИКА МИСАО

Миром света усамљена лута,
Дуго блуди, незнана се скита;
Откуда је, скојега ли пута?
Нит' ко знаде, нит мари да пита.

Ни не гледе на њу добри људи;
На њој ничег ванреднога нема;
Појав њезин никога не буди,
Да размишља, на што ли се спрема?

Дан за даном летит' не престаје,
За њима се век за веком ниже;
Мис'о сјави па се и претаје,
А за тим се још једанпут диже.

А нађе л' се да је когод гледа,
Мало гледа па одлази даље?
А други је дигне и загледа
Као старе изанђале траље.

Један песмом живот њојзи даје,
Ал ју ни сам још добро не схваћа;
Други свати, ал' ко за њег' хаје;
Та рад сваки презиру му браћа.

Ал свест веком све буднија бива,
И умови већ су уздрмани,
Још човека само вео скрива,
Дар, који ће имат' богодани.

Ето, гениј' живот мисли даје,
Расветли ју а маглу разгали;
Сад светина боље ју познаје,
Новим жаром срце јој распали,

Нова мис'о! Од свуда се чује,
Велика је мис'о, генијална,
И почетак већем доликује
А за дела важна, колосална.

Целом свету носи судба даре.
Нове лепше у својему лету:
А негдање оне траље старе
Извршују сад чуда у свету.

С бугарског.

Споменко.

У О Ч И Б О Ж И Ћ А

— Цртица из Мостара —

Газда Саво баш унио бадњаке, прије него што метну први залогаш у уста, прекрсти се неколико пута и поче да једе.
— Ја, — рече кроз зубе, — ето сјутра Божић...

— Ја, — рече и Ана.

— Ово нам је двадесети Божић
иза вјенчања.

— Ја.

Газда Саво сркну мало чорбе,
па жваћући настави.

— Знаш ли ти, кад се ми узесмо?
Ама нијесам им'о, што 'но ријеч, ни
мачета... Сва ми је сермија била у
двјеста гроша... Па ето опет...
ожених се и баш ми сретно пође...
пошље ми је све пјевало... Радио
сам и ја и ти, па мало по мало и
сад ето имамо своју кућу, своје ви-
нограде, своје читлуке к'о једни бе-
гови. Сваке године имамо више, ја.

— Имамо фала Богу — рече Ана.

— Видиш, прије нас није нико
ни глед'о, а сад нам сви одају чес'.
И владика и мутесариф и престој-
ници знаду за моју кућу... Па и у
Бечу ме знају... Није то шала бит' газда.
Богме и није.

Газда Саво сркну и задњи пут,
па остави кашику и отра бркове.
Иза тога се помаче иза синије, на-
пуни лулу и запали.

Ана опет диже синију, па до-
несе на дагари жеравице, из које
још избијаше мали, плавакаст пла-
мен... Газда Саво примаче руке
пламену и мало се огрија...

— Студено ми је, — рече, —
баш студено. По томе видим, да
сам ослабио. Прије сам мог'о бит'
на црној цичи зими, па никад неби
примак'о руке ватри.

Е, а сада не могу без ватре...
Али фала Богу само кад је имам.

— А како ли је онијем, што
немају? — рече Ана.

— Како? како? Па црно им је
и жалосно... Бог им тако дао, па
шта могу? Не може свак' бит' газда.
Треба неко и да се мучи. Зар није?

— Јес', — потврди Ана.

— Па ево и овај нашкомшија Сима-
т. Нема ништа, па се човјек оженио и
изродио толику ђецу. Зар је то па-
метно? Зар може да се сад не мучи?

Ана слегну раменима и не од-
говори ништа, а Саво сабра обрве,
добро повуче из чибука, па пушћа
из уста читав млаз дима, који, ко-
лутајући се, исчезну у соби...

Ја, ја, — рече он опет, јер није
могао да шути, — неко је створен
да газдује, а неко да се мучи. Тако
је то суђено. Симату, на прилику,
све фали, а нама не фали ништа,
па тако ти је то...

И баш кад Саво хтједе још нешто
да проговори, на пољу духну мало
јачи вјетар, а у исти мах из мале
Симатове кућице, зачуше се ситни,
ђетињи гласићи.

— *Рождество твоје, Христe,
Боже наш...*

Саво застаде.

Ђеца су пјевала тако лијепо и
умиљато, да је изгледало, као да
њихови гласови долазе из другог,
љепшег свијета, као да су то гла-
сови самих божијих анђелчића.

— И Симат слави бадње вече
— рече Ана.

Али је Саво није слушао.

Он је готово не дишући слушао
лијепу пјесму, чисто је осјетио, како
му ови гласићи продиру у сред душе
и ту падају као благи мелем на ста-
рачко срце, а низ лице му се скотрљаше
двије крупне сузе. Тек сад је осјетио да
му је соба некако празна, да му нешто
велико фали, што не може купити.
Осјетио је сиромаш, да је Симатов Божић
још веселији, па се са уздахом окрену
на страну.

А ђеца су једнако пјевала; и
*тебје вједјети с висоти востока,
Господи Слава тебје...*

Свет. Ћоровић.

ПЛИЈЕН

Сури коњиц, кроз ноћ стиже;
 Под њим тутњи степа пушта,
 За коњицом вјетар диже
 Сури облак праха густа;
 Но коњаник самац није,
 Уза њ сједи чедо страшно, —
 Очи су јој звјезде двије
 А зора јој лице красно.

Као што се бршљан сплеће
 Око струка вите јеле,
 Тако она пуна среће,
 Обвила је руке б'јеле,
 Око млада коњаника,
 Што му чело самур скрива,
 А са оштра, мрког лика
 Муњом прети смјелост жива.

Не питај их куда лете,
 То не смије нико знати, —
 Предупреш ли путе свете
 Кинџал ће ти отпор дати;
 Љути кинџал он ће бити
 Браниоцем свете тајне,
 Коју поноћ миром штити
 А трептањем звјезде сјајне.

Не питај их! Нека језде
 Пуни среће, пуни наде,
 А ти добре моли звјезде
 Да анђела бог им даде,
 Да их чува, да их брани
 И ружичне в'јенце плете,
 А с љубављу вјечном храни
 У чистоти вјере свете.

Алекса.

ПРЕД КИПОМ ЉУБАВИ

ОДЛОМАК ИЗ РОМАНА ОД **МИЛОША ЖИВКОВИЋА.**

Бијаше ноћ. Сретен сјећаше на
 клупи у парку града З. Преми-
 шљаше много. Не знађаше, шта би
 почео и камо би. Још је гледао
 пред очима оне страшне сцене са
 гробља, и много што друго, чега се не
 могаше ослободити.

Ах, тако усамљен — уздану — да-
 леко у свијету, у великом граду, живјети
 међу странцима без икакве помоћи! О
 Боже!... Да ми још кум не обећа слати
 свакога мјесеца десет до петнаест форинти,
 не знам, чему би се онда надао? Тада би
 моје живљење на школи у великоме граду
 било за цијело кукавно. И овако ћу се
 патити, а онако би још горе.

Свјетло с оближње свјетиљке падаше
 кроз лишће на његово блиједо лице. Сакри
 се даље у мрак на оближњу клупу, да га

не би ко опазио. Тако мишљаше на томе
 мјесту преноћити, а у јутро ће се побри-
 нути за даље. Ништа не имађаше уза се
 до нешто новаца, што му их је дао кум
 на поласку. Колико бијаше уморан, за-
 спао би, али силне мисли не дадоше.

— Хоћу ли овдје наћи души мира?
 — питао сам себе. — Има ли овдје људи,
 који ме неће разумјети, који ће ме про-
 гонити својом хладноћом? Зар може бити
 овдје љеба, кад га не нађох крај својих
 најближих? — Проучићу свијет, а за тим
 ћу се затворити у своју собу и учити.
 Душу ћу усавршавати, а тијело ћу оста-
 вити на милост божију, да живи, док се
 душа не издигне високо тамо под зви-
 језде... О, лијепе мисли, ала сте варљиве
 и неосноване! Мисли ли свако тако? Зар
 не виче моје тијело сада: Носи ме с ове

клубе у топао кревет, гдје ћу наћи бољега починка. Зар неће у јутру говорити да је изнемогло од глади? А душа? Она се диже високо, док је и мало у тијелу снаге, а када ово изнемогне, сломљена су и њезина крила. — Блажено доба дјетињства, када се душа и тијело још право не познају и не осјећају власти једно на другом! Има, на жалост, и велике дјеце, код којих је то исто, само с тим изузетком, што је код њих тијело нешто угледније.... Слично је и код мене сада. Колико би радо размишљао о свему и гледао у занос под звијезде, али тијело не да мира. Како ћу сјутра, и куда ћу? Зар ћу моћи остати сваку ноћ на овој клупи? — Борите се, борите, док једно не пане на бојишту томе.

Сретену се очи заклопише. Уморан, што од пута, што од мисли, заспа. Сањаше. Летио је под звијезде са загорком. У даљини, као у магли, видио је Наталију и Жарка; а гори високо изнад њих своју мајку, како се на њега осмјехује. На једном се пружио пред њим велик некакав бријег, и он уз сав напор не могаше га прелетјети. Дуго се мучио... Пробуди га ноћни стражар.

— Шта радите овдје несретниче? Само скитнице и непоштени људи налазе се у ово доба ноћи на оваквим мјестима.

Сретан трљаше очи, и не могавши се дуго освијестити, питаше: зар ја скитница и непоштен?

— Ја се сада нећу с Вама препирати него дижите се, и хајте за мном, па ће се сутра разложити шта сте.

— Али човјече божији, шта хоћете са мном? Шта сам Вам скривио, да тако оштро са мном поступате? Не чиним никаквих изгреда, нити сам противан јавноме поретку и миру.

— Знате ли — стражар се успријечи — да се не смије лежати на овим клупама. Најпослије ко сте и шта каните?

Да што вриједите, не бисте овдје лежали.

— Ах, немојте ме тако осуђивати. Сиромах сам. Дођох у овај град, да се наобразим у високим школама.

— Добро, за то ме није брига, већ хајте са мном.

— Куда? — Сретен питаше жалосно.

— У затвор.

— А како дуго?

— До у јутро, док се не извиди, шта сте.

— Та човјече, не ћу да се хвалим, али вјерујте, да ми је савјест сасвим чиста. Не знам, како да Вам докажем. Претражите ме свега. За Бога, ја вам не могу показати своје срце. Кад већ не вјерујете а Ви ме водите, јер је у реду да се поковамо законима.

— Сјутра ће се видјети.

Пођоше. Док су ишли, Сретен је свашта мислио. О људи, гдје вам је срце? Ко провађа данас законе? За цијело онај, који је гори од онога, што квари законе. Колико их има, који су били затворени ради злочина, а последије се као стражари размећу као највеће присташе јавних закона! Овакови људи немају ни срца ни памети. Не знају, да су закони наперени баш против оним, који су згријешили срцу и осјећајима. Понашају се једнако и према ономе, који је учинио какову ситницу, и ономе, који је много зла починио. Пред њиховим осјећајем правде сви су једнаки. Чему толико доказивање, које прогласи крива невиним, а невина кривим? Гдје је психолошко око суза, или другог сличног провађача закона? Не би ли се много пута могло и без свједока сазнати, ко је невин а ко крив? Око, око и боље познавање човјечијега срца и душе требало би у свакоме случају. Јадници, како ли раде по савјести! Догађа се, да и не виде туженога, а они га на темељу неистинитих и новцем потплаћеним адвокатских аката оптужују и ба-

цају у затвор. — Господине, полицајски комесару, — говори стражар — ноћас сам нашао некаква сиромаша, гдје је заспао пред вратима богаташа Н. Шта би с њиме? — Затвори га два дана — одговори полицајски комесар, — јер се не смију поштени људи узнемиривати. Није га ни видео, ни упитао...

— Ево нас пред вратима — проговори стражар Сретену, показујући му лијепо и велико здање.

— Куда ћемо — упита Сретен, који се једва отргао од својих мисли.

— У затвор.

— Хвала Богу, кад морам још и то преживјети!

Бацише га у неку, на пола освијетљену собу. Било их више унутра. Сви се згледаше, када га видјеше. Та и њима је било чудно, како допаде међу њих.

Сретен сједе у крају собе на клупу, и покри лице рукама. Нити је мислио, нити осјећао; у души је његовој потпуни мрак. Тако је дуго сједио. Већ је и освануло. Зачу се шкрипање кључева у брави. Показа се онај исти стражар.

— Хајте на ноге — рече Сретену, ступивши пред њега.

Сретен је још увијек онако сједио оборене главе. Није ни знао да је то њему намијењено.

— Хоћу ли два пута говорити? — стражар се наљути.

Сретен се диже, и оде да тражи стан,

Цијело прије подне ходаше по граду, и нигдје не могаше наћи повољна стана. Нашао би их много, али нијесу били за њега сиромаша. Истом послвије дуга тражења уђе у неки тијесни сокак, којег су куће биле сазидане на бријегу међу самим дрвећем. Обазираше се, не би ли спазио карту с изјавом. И збиља на старим вратима ониске куће бијаше прилијепљена прљава карта. Сретен уђе. У авлији сјеђаше старица с плетивом у руци. Сретен је знао, да је ово примитивнија кућа, што му се баш и свиђало,

и зато приђе старици пријазно и природно, али учтиво и благо.

— Добар дан, бако!

— Бог дао, синко — одврати старица изнемоглим, а благим старачким гласом, гледајући сретена испод наочала.

— Дођох, бако, да тражим стана.

— Е, добро синко — стара се обрадова, и устаде, водећи Сретена за собом.

Уђоше у малену, свијетлу собу. Један прозор гледаше на сокак, а други у башту. Баш такову собу тражио сам, Сретен помисли у себи. Никада боље. О, лијепа изгледа с овога прозора у башту. Гле, како се плаве брда далеко на истоку. Е, бако, имаш собу за ме врло zgodну. Само хоћу ли је моћи платити својом сиротињом, Док је Сретен идеалисао, старица брже боље поспремаше што шта по соби.

— Да ли је скупа, бако, ова собица?

— Није, синко; може се платити. Сироте као ја, не знају високо цијенити.

— И ја сам, бако, сиромаша, па за то и питам тако.

— Не бој се, дијете моје, два форинта на мјесец није много. Сироте смо обадвоје па ћемо се потпомагати.

— Бог ти добри платио, племенита душо — Сретен се старици захваљиваше. Прођох данас већи дио града, али не нађох овакова примјера.

— Ништа, синко; немаш на чем хвалити. Бог ће нам драги све платити. Донеси само одмах своје ствари и остани код мене.

— Лако их донесем, кад их немам.

— Зар си такви сиромаша, душо мила?

И те какав, бако, Кум ми даде нешто на пут, а мој јадни отац рече ми, да ће некако скуцати и замном нетом послати нешто робе.

— Шта ти је отац, дијете?

— Свјештеник.

— Живио га Бог — стара се обрадова, која је и онако била побожна. Измолићу за њега неколико оченаша, јер и

он се и тако моли за све нас. О... о... па твој отац свештеник! Видјела сам то одмах на твојој држању. Тако мирна младића није могао одгојити прећерани фишкар. Сједи ми, синко, па причекај да донесем што за јело. Знам, да си изгладнио.

— Хвала ти, бако, у име мога доброга оца, који се за ме толико брине. О, да он знаде, не би могао наћи ријечи, којим би ти захваљивао.

Сретен није хтио, да други људи знаду његове болове. И ако је код куће трпио, није износио на јавност. Волио се показивати сам себи неискреним, него да га људи зову незахвалним према родитељима. Људи обично површно суде. Они не испитују и не залазе до дна сваке ствари. Не знаш цијенити родитеље, казали би, не осврћући се на оно, што је претрпио.

Сретен се умирио, гдје је нашао тако добру душу, која ће му можда бити и мјесто матере. Тоба дана није ни полазио на поље. Пресједио је цијело послије подне у својој соби, идеалишући, како ће моћи лијепо у миру учити. Већ се и ухватио мрак. Хладни јесењи вјетрић дуваше на пољу и љуљаше голо грање дрвећа испод прозора његове собе. Небо се осуло звијездама. У овом остављеном сокаку не бијаше чути људских гласова. С противне стране од баште допираше с неког прозора свјетло. То бијаше једини знак живота. Само би се кад када показао на томе освијетљеном прозору неки прозачан лик, али би га нагло нестало. Сретен је то опазио, ако и није посвећивао толико пажње. — Идеалним душама доста је, кад имају душевнога мира. У том часу као да заборављају земаљске и тјелесне ствари. То је онај исти момент, који је заједнички свима људима, — и опет га има толико врсти, колико и људи. Сви људи исказују своје одушевљење, било пјевањем, играњем, или чим другим; али како, и шта мисле у томе

одушевљењу, разлика је велика. Идеалне душе, кад постигну душевни мир, веселе се, пјевају свирају на који инструменат, али сасвим друкчије од онога, који је добио, главни згодитак. Уз њихово весеље диже се тежња за бољом будућношћу, преплетена с гдје којим тужним, негативним осјећајем. Пјевају с уздањем, сјећајући се прошлих дана, надајући се с очајањем, заносећи се у будућност.

И Сретен бијаше такав. Његова другарица гитара бијаше уз њега. Отвори прозор с оне стране гдје бјеше врт и гледаше неко вријеме на противну страну. Нигдје чути живе душе. Само с онога прозора надају траци свјетла. Ко бдије — помисли — тако дуго у ноћи? зар је још неко као и ја? Отио је свирати на гитари, али се устезаше, јер се оваки људи стиде, кад знају стално да их неко слуша. Ипак се одлучи; те не могаше дати одушка срцу, које бијаше пуно њежних сентименталних осећаја. Удари неколико акорда, и поче пратити са пјевањем:

К'о сведок прошлости уз цркву стару,
На брегу беше узрастао храст,
Где сам занесен у младоме жару
Љубави прве осетио сласт.

К'о неме стене, напуњене студи,
Грање се узвијају око нас;
Све бјеше мирно, само наше груди
У тихој ноћи одаваху глас.

Поноћ је била. Са висина плавих
Звездице беху расветлиле зрак
И месец затим с истока се јави,
И скиде с пољана и гора мрак.

Шта могох у рајскоме часу томе?
Звао сам душо, о анђеле мој!
Кад љубав жарка у крви утоне
Ипак ће веран бити чувар твој....

Љубав је само магловита сена
Што се приказује у милом сну,
И као лахор губи се и мења
А верност тврду заоставља ту.

Мјесец је заш'о. Њено блједо чело
Покрио бјеше бујне косе сплет.
Осјетих шапат и дисање врело
И она клону к'о увели цв'јет.

Прошло је све. Још сада храст шумори
Кроз поноћ тавну и дубоки мрак
К'о ломна гранчица у хладној гори,
Кад пане и остави одјек лак....

Истом што се изгубише пошљедни
акорди у тавној ноћи када се наједном с
противне стране, с оног освијетљеног
прозора, зачу звучан женски глас. Сретен
слушаше, и пошто ноћ бијаше тиха,
могаше разабрати ријечи пјесме:

Под покровом хладног снега
Увели је леж'о цвјет,
Што је чув'о само спомен
На прољетњи онај свјет.
Снивао је цвјетне дане,
Кад трепери благи мај;
Снивао је прошлу срећу

И љубавни загрљај....
— Тамо даље преко света
Лежи његов мили друг
У крајеви вечног маја
Где се вије топли југ.
Али и он снови слатко
У заносу други свјет;
И он снови и дозива
Свога друга зимски цвет...

Акорди цитре, који су пратили тај
женски глас, изумираху лагано. Сретен
бјеше потонуо у мору мисли. Наста мир.
На противном прозору не бијаше више
свјетла. Ноћни вјетар брујаше кроз голо
грање, као де дозивље пошљедње акорде.
То бјеше резонанца, али душевна ресо-
нанца, која се јавља међу двјема сродним
душама.

Заспаше.

Јадне душе, за вас је једина срећа
да се негдје у овој, вреви можете срести
и једна у другој резонирати!

ЉУДСКИ ЗАКОНИ

ЦРТИЦА ИЗ ЖИВОТА.

Једне године ишао је с нама у ги-
мназију Јанко Јеринић. Ако се не варам,
било је то у другом разреду. Дошао је
у наше место из Т. где је свршио први
гимназијски разред и био тамо, као што
се одмах чуло, први ђак. Јанко беше за
нас врло занимљива појава. Сви бејасмо
радознали, да га што боље упознамо.
Имао је неке сиве хаљине, па шпагови
на капуту натраг, што му је давало из-
глед већ неког господина и шешир од
жуте и црне сламе са спуштеним ободом.
Очи му беху врло живе и веселе и не-
колико пега око њих даваше им неку при-
јатну чар.

Кад је предавање отпочело, на брзо
уверисмо, да је Јанко добар ђак. Није

био баш ванредна дара, јер је по теже
учио, али вредан као мрав. Није било те
лекције, коју он није знао, па учио, ко-
лико учио. Али ми га већма заволесмо
с тога, што је био неизказано за игром
и дечијом забавом. Данас деца тога доба
иду у „танц-шул“ а онда још није тако
било. Зимски тоциљање и ратови са сне-
гом, с пролећа и у лето лопта и још
вазда других игара, то беше дан на дан
забава после школског рада.

Ја сам веома добро живео са Јанком.
Беше доброг и искреног пријатељског
срца. За то ми је веома жао било, кад
се друге школске године по том иску-
писмо стари знанци а Јанка не беше
међу нама. Док сам се ја за време

школског одмора више седмица дана бавио у А. Јанко се одселио. Распитивао сам се где је и шта је с њиме, али ништа поуздано нисам дознао. Неки су рекли да је отишао натраг у Т., а други су опет говорили да га је његов ујак одвео у Србију.

Знам само, да сам скоро те целе године жалио за њиме. Ма колико да је игра жива била и весеље ђачко у јеку, још увек ми недостојаше Јанков лик и његов глас.

Време је летело и пролазило као оно вали брзога поточића. Свет, деци затворена тајна, поче нам показивати лавиринте своје. Живот, пупољак дотле, који само мирисом одише развио листове своје и показа нам, да уз ружу и трње има. Од деце посташе млади људи. Хеј, драги друзи из ђачког доба! Како је већ далеко оно славно живовање! Али коме ја говорим то! Та нема вас око мене, и за које знам где су ни толико колико на прсте да вас избројим, а други Бог зна где се боче са дарима животним. А има их доста, који су већ нашли вечни пристан млађаном телу својем на недрима земљице црне. Као што живот састави људе, тако их и растави....

Једног суморног јесењег дана седим крај прозора, па гледам на блатнаву улицу. Барице се бељасају по њој, а кишне капљице непрестано им дрмају површину. Тужан и досадан дан. Кад, закуца неко на врата. „Слободно!“ — довикнем ја и у собу уђе гостионичарев послужитељ и даде ми цедуљицу, на којој беше ово написано:

Господине, ако Вам није на терету, дођите у гостионицу на мало разговора. Молим Вас

„Ваш стари познаник“.

Но на цедуљици не беше потписа, а и рукопис ми је непознат. Запитах послужитеља ко му је дао цедуљицу, а он ми рече, да му је газда дао да је донесе, Тако не могох од њега ништа дознати.

Подигнем се и одем у гостионицу. Гостионичар ми показа руком на једног господина, који сам сеђаше за столом.

Приступим к њему, поздравим га и запитам:

— Јесте ли ме Ви желили на разговор?

Јест устаде, поклони се мало, пружи ми руку и рече:

— Опростите, што сам Вам досађивао, али нисам могао пропустити згону, а да се не састанем с вама. Ја путујем у Б., па како овде више часова морам чекати за жељезницом, то сам употребио ту прилику да се и с вама састанем.

Загледах се у странца. Коса густа па се прелива као боја у кестена, лице румено и једно, густе обрве и науснице; рука снажна. Не сећам се, да сам кад видео то лице.

— Изволте сести — рече он.

Седосмо једно другом преко пута.

— Наравно — поче он — да је сад први посао, да се упознамо. Ви не знате ко сам ја.

— Не знам рекох кратко.

— Па и кад ме добро погледате, зар ме и онда не познајете?

И по други пут га погледах са свакоје стране.

— Збиља ја вас не познајем.

— А видите, ми смо се веома добро познавали и још како лепо живели!

— Ви се, господине, јамачно варате.

— Не, не варам се ја, само је то давно било. Где ли је, боже мој оно време кад смо оно ишли у гимназију.

— Ги-мна-зи-ју! — рекох ја некако затежући, а дотле сам га добро посматрао. Он се насмеши, а ја га онда познах и оте ми се гласнији узвик:

— Јанко!... Та јеси ли ти брате?

— Да, погодио си — рече он.

У часку обоје устасмо и својски се загрлисмо и пољубисмо.

— Јесте, јесте, Јанко, баш он, али како те само нисам познао!

Кад сам још једном добро погледао у његово лице и очи му, рекох:

— Видиш, сад знам, за што нисам могао да те познам.

Јанко ме питајући гледаше.

— Док сам те знао ко дететом, то лице беше ведро, очи твоје беху свагда живе и веселе, а око усана увек се таласаше осмејак веселости и задовољства.

Јанково и пређе некако крупно лице доби поглед укочености и хладне озбиљности.

— Ма шта ти је брата сад? Оне веселе очи не смију се жаром, него су некако хладне и пуне сете; обрве ти тужно попале на очи, ко облаци кад звезде покрију; а где је око усана некада осмех лебдео, сад две укочене косе црте, те си ми сав озбиљан, хладан, тајанствен.

Јанко ме погледа искреним погледом и климну више пута главом, а очима и лицем прели се туга.

— Шта ти је Јанко, реци ми.

— Онда још нисам познавао живот, нисам знао каква је он маћеха мени, а сад, сад -- али боље да не говорим даље.

— Та не да не говориш, него говори одмах, одмах; тебе нешто гризе, па реци ми, можда ћу ти моћи помоћи.

— Помоћи!? — осмехну се Јанко горко, врло горко.

Како је сетно изгледало у тај мах оно младо лице! Оличена туга!

Шта то може бити моме пријатељу, премишљао сам у себи.

— То је ваљда каква несрећна љубав — рекох.

— Несрећна љубав, — одговори он тужно. То би мени могла утеха бити, тако је она мала према мојој рани.

— Драги пријатељу, — рече Јанко, — мислио сам у седам часова отпутовати, али кад смо се састали, остаћу овде да ноћим, па ћу ти после вечере све исприповедати. Дотле се стрпи, јер сад не бих то могао, немам снаге.

На улици се још није сумрак почео хватати, али су неколика фењера већ жмирила овде онде. Пожурио лампар те их почео палити, јер су градске улице дугачке, па док стигне с краја на крај, а оно већ готова ноћ.

Изишао сам с Јанком па смо се до вечери мало проходили. Жељно сам чекао доба вечере, да чујем, шта то тишти мога пријатеља.

После вечере Јанко по често точаше вино. Као да хтеде да прибере више смелости за своју исповест. Приповедио ми је врло живо своје доживљаје почев још од онога доба, кад је као гимназиста отишао из нашега места. Онда га је деда по матери, који се из Б. одселио у Н. одвео собом, па је тамо свршио гимназију и по том отишао у Беч и слушао медицину. Сад је положио и последњи испит и иде деди у госте, а по том ће тражити какво место, где ће бити згодно да се као лекар настани.

— Ти не знаш — настави он — како сам био весело дете. Такав сам био све док нисам окусио с дрвета живота и сазнао да сам пасторче људске судбине. Нисам још очи у очи ником открио ране своје, а теби, пријатељу негдашњем па ваљда и потоњем, ево први пут отварам душу своју.

Ту се Јанко са свим примаче мени, метну ми поверљиво руку на раме и поче:

— Чуј из даље све, па ћеш онда појмити мој положај. Мој деда по матери био је трговац осредњег стања и осим моје матере имао је још једнога сина, којег је школовао за адвоката. Син је био старији, а моја мати неколико година млађа. Кад је брат моје матере био правник, дружио се с њиме и тако рећи дан на дан је долазио у њихову кућу такође правник Милоје Перушић. Моја мати беше девојка на удају, па веома лепа, — та не лепа него прави цвет. Ево види само

да не претерујем, за то што ми је мати, него да је заиста лепа била.

Маши се унутрашњег шпага и показа једну слику.

— Гле ове њежне очи, бујну косу, па усне и образе!

Збиља фотографија приказиваше праву лепотицу.

— Тај правник Милоје загледа се у моју матер, заволи је, бар тако јој се клео, и обећа јој да ће је узети, али само нека причека док положи и последњи испит. Моја мати отворила му срце, поверила му љубав своју и свим млађаним жаром привила се уз њега. Он је њену преданост злоупотребио. Крај је био, да је исти Милоје Перишић након неколико месеци отишао из нашег места да полаже испите, а моја мати кроз кратко време поклони живот једном мушком детету, а то дете сам ја.

Ту Јанко застаде. Бујније је дисао. Као да га је душевне муке стало, док ми је све то поверио. То је мојој матери живот отровало. Од гриже и стида захвати клицу сушице и пре 24 године једног мутног октобарског дана испусти пуну бола и туге своју млађану душу. Мене су деда и мајка моја отхранили па ме и у школу дали, а ја све до пред неку годину и не знађах ко сам и чији сам. Мој, по несрећи отац одао се пићу и испите више никад није полагао. Пре неколико година га нађоше у стану мртва. Ето, сад си пријатељу, чуо шта ми је однело веселост моју, и са што ми је лице тако сетно, та ја сам ти силом утутнут у друштво људско, на мени је белега, жиг и то ми не да да уживам радост и срећу животну.

Очи Јанкове сијале се од суза, лице му добило тако сетан изглед, да ми га жао беше погледати.

— Ма ти си човек брата, и не треба да си тако малодушан. Ко год је на земљи, има право да ужива дарове њене.

Слобода и мраву, а не ће бити човеку у просвећеном свету.

— Та слободу имам, али ми је горка. Камо год доспем све зазирем, е ће људи пружати прстом на мене.

Не, Јанко, ти се вараш. Људи грцају у предрасудама, али за јамачно нису тако сиротни духом, да би твоју егзистенцију у друштву хтели одрицати. Ти живиш, постојиш, достојан си члан друштва, те дакле част ти и право на оно место, које си позван да заузмеш у друштву.

— Хеј, мој пријатељу, ти не можеш осећати моћ људских закона. Оном пуцају крста које под теретом. Али кад не може ни клевета, ни лаж, ама ништа на свету да те стигне, да те окаља, па те опет ласно понизе само оном једном погрдном речју, која се каже за нас.

— То кажу и тако мисле простаци — упаднем ја у реч — а паметан свет цени човека по том, шта он сам вреди.

Јанку су, као што сам опазио годиле ове речи, али ипак га нису ни најмање увериле ни умириле, Сумња му је душу помрчала, а сумњу само вера може разагнати. А ко у њем веру да пробуди кад је, сиромах, још није ни познао.

Кад сам видео, да га овај разговор све већма мучи, окренуо сам говор на друге ствари. После је и банда свирала, те се мој пријатељ мало повратио у мирнији колосек. На послетку сам му говорио, како би му добро ишло да се настани у нашем месту, и он ми је обећао док се посаветује с дедом и мајком, да ће ми јавити.

Сутра испратих Јанка на станицу. Срдачно се опростисмо са жељом, да се скоро опет видимо.

И испунила нам се жеља. Кроз нека два месеца дана Јанко се доселио у наше место. Ја сам му помогао, те смо нашли стан на врло zgodну месту, те Јанко отпоче код нас лекарску праксу. Наравно, у почетку је мало пацијената имао. Но

мало по мало па се све више ширило поверење у њега, те је и број болесника растао. Његова сетна природа и осећање потиштености у друштву беху особине које су њему самом и његову расположењу шкодиле, али су га чиниле милим и веома симпатичним. Болесници отуда задобише веру у њега, а та вера у пола лечи.

Јанко заузео угледно место и у друштвеном животу. Нико није спомињао ни речице о његовом пореклу. Или нису знали или још не осећаху потребе, да му буду непријатељи, те су ћутали.

Упознао сам Јанка са свима нашим госпођицама и на брзо постаде млади доктор важна личност међу нама.

Његови разговори, његови осмеси све то беше врло одмерено. Сета га ни онда није изневјерила, кад се крај ватрених девојачких очију ипак нешто друкчије осећаше него обично. Он беше с прва једнак по понашању према свима девојкама; а мало доцније опазих промене на њем, беше често расејан, замишљен и ћутљив.

— Шта је теби, Јанко? — запитало сам по који пут.

Он одмахне руком некако тужно и кратко само одговори:

— Ето, тако ми дође да сам невесео, а не знам ни сам за што.

Слутно сам, да се морао загледати у коју девојку. Но нисам хтео да га питам у коју, јер сам се надао, да ће ми се само показати, ако је то.

Други дан Духова беше увече забава. И Јанко беше тамо. Ја сам га пажљиво посматрао. Знао сам, по нарави му да ће најмање с оном говорити с којом би највише волео, те сам по том трагу мотрио, да видим како га вуче срце његово.

Дакле ухватисмо, Угринићева! Опазио сам, како је из прикрајка гледао за њом пун чежње и бола. А чим би се она

осврнула, он би обрнуо поглед на другу страну. Тако се то поновило више пута, али му је Цвета поглед богме неколико пута већ ухватила. Женским очима то погледање не може тако ласно умаћи, јер оне с особитом пажњом прате, ко кога погледа. Та знају оне, да су погледи обично кључеви и за седмору врата на срцу.

— Наш доктор канда већ није више за имати — рече гђа Тереза Стојковића онако како је по немачки мислила. Јесте ли опазили молим вас, куда све гледа? — запита своју суседу Марту Јовићеву.

Обе су имале по једну кћер на забави, па гледајући у сваком тренутку своје кћери, ипак нису пропуштале мотрити и на сваки покрет других играча и играчица. Седећи целе ноћи и шта би на послетку радиле.

— И мени је већ одавно упало у очи — рече гђа Марта — како се доктор повукао, али то нисам уочила на кога погледа.

— Ено, ено гледајте, слатка, брзо гледајте!

Јанко баш дуго гледаше у Цвету, али сад већ и Цвета тако исто гледаше у њега. Боже, како се срца брзо нађу и споразумеју!

Цвета стојаше у подукругу са неколико другарица, а на ону страну окренута где је Јанко седео. Беше вишег стаса, витка у струку а бујних груди и лица, веома мила и пријатна. Не знам је ли она и пре помишљала на Јанка, или су је његови погледи пробудили, — тек могаше се са свим лепо видети, да кроз њене очи љубав гледа на Јанка. О та љубав, ти погледи, где се као преко моста састају две душе. У осталом душа и није целина него само половина, те ти погледи значе две половине, да се стопе у једно.

Цвета беше кћи судије Јована Угринића. Девојка врло добро образована.

пуна најлепших женских врлина, те, дакле достојна Јанка.

За то сам цело вече удешавао, да што чешће буду једно другом близу. Кад би им осећаји претрпали теме за разговор, ја сам их изводио из ћутања и замећао нове згодне разговоре. За мало па се шепат крену од уста до уста и већ сва публика говораше о том, како се доктор највише са Цветом забавља.

— Штега, — није се устручавала рећи гђа Тереза Стојковића баш лицем самом оцу и матери Цветиној за време одмора — што је наш доктор незаконито дете, те не може узети вашу Цвету, а били би леп пар људи.

„Јер не може“ мало је згодним угибањем гласа нагласила, као да им добро забележи у ушима, да од тог брака не може ништа бити. Добри, блажени свете! Рачун ти је и полазна и крајна тачка. Баш гђа Тереза је била она, која је доктора највише хвалила и у звезде ковала. Мислила је да ће се можда загледати у њену кћер, и за то није ником спомињала за његово порекло и ма да је и пре знала. Сад пак, кад је нада почела остављати, бар да и у другима убије наду и да тренутну радост, ако је има, помути горким пеленом.

Госпођа Угринићка и Угринић озбиљно погледаше једно у друго, па онда у Стојковићку.

Како велите, — зашта Угринићка — зар доктор није дете венчаних родитеља?

— Не, не, а зар ви то нисте знали? Ја то знам за цело, јер сам чула од моје сестре од рођене тетке, која је из тога места, где је била докторова мати. Знате!

Но у тај мах и ми седосмо за тај сто и Стојковићка није могла довршити своје приповедање.

Јанко је врло мало говорио и све је немиран био. Још док смо се шетали тамо амо по дворници, крадом је погле-

дао по неке у друштву, који су му изгледали опасни, да знају тајну његову. Међу те је спадала и нарочито госпођа Тереза, која је позната са своје говорљивости.

Је ли се Јанку чинило или је баш тако било, тек он ми рече, кад остасмо после сами;

— Угринићеви су при растанку били са мном много хладнији него обично,

— Теби се то само тако чини — рекох му. Па ено и Цвета, како те је с љубављу и чежњом гледала!

Јанка свега обли румен, кад сам му то споменуо. Засијале му очи, задрхтао му глас, кад ми поче говорити.

— Брате, хтео сам да затајим нешто од тебе, али не могу. Подељена туга у пола је мања. Моје срце ме је изневерило. До сада имаћих спокојство своје, бар у том погледу, а сад ми је и то отето.

Цвету, ту дивну девојку заволео сам свом душом својом, и то ми је нов бол, нова рана.

— А зашто бол и рана? Ти ћеш је запросити у родитеља и срећан бити с њиме.

Јанко горко задрма главом. На ово није ми ништа одговорио, него је друкчије окренуо говор.

— Али надам се, да ћу извидати ову рану, кад одем, далеко куда. А то ће бити скоро. Да, решио сам се да станем у војску за војног лекара.

То ме веома изненадило.

— Та ваљда не ћеш то радити?!

— Хоћу, јамачно хоћу, Оно је свет за мене, море, где се не изтражује одакле је која капљица.

— Твоја љубав, твоја Цвета, шта ће она? Како те је нежно погледала, па за цело те воли, истински воли!

Јанко порумене, па после тога побледе. Борио се у себи, да надјача утиске и осећаје.

— То су — рече тужно — само зорини осмеси, а разгониће њих дан, јава, док јој мати каже ко сам и шта сам, да нисам рођен ни себе да усрећим, ни другога, јер сам ја без среће рођен.

— Мати њена и не зна ништа о твом пореклу, а и да зна, така паметна жена...

— Она зна све, — упаде ми Јанко у реч — казала јој је Стојковићка. Ја сам собом видео и кад јој је говорила. А друго, та ја сам осећам да не би могао бити срећан! Мене би као сен каква вечито пратио немир, сумња, туга и јад. Ја сам био слаб оно вече, кад сам се издао Цвети с погледима и отворио јој душу. Од сада свака слабост на страну, моје одрицање!

И други добри пријатељи Јанкови сви се сложише и одговараху га од наумљеног му корака. Али Јанко се не даде поколебати. Још неколико седмица седео је у нашем месту и то врло мало повучено. Тај ни на прозор Цветин није више

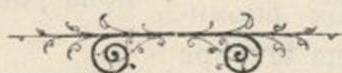
погледао, где би се за цело сусрео с топлим погледом два нежна девојачка ока.

Живот ко би га сватио, ко ли у њем хармонију поставио...

После некога времена по том Јанко се опрости с нама и оде у С., камо беше дозначен за лекара у пуку. После је отишао у друго место, а сад већ година дана има како не добих од њега писма, те Бог свети зна где је и како је.

Опет је јесен, као и онда, кад је Јанко дошао те се састасмо. Киша пада а ветар тужно душе. Сетих се Јанка. Многи сами обележе себе, па су хтели да се машају среће, па је и ухвате и уживају, можда још боље него и ко — пуњим пехаром,; а он као онај сухи листак што га ветар сад преда мном колута дао се животу у вртлог, па где било да га зарони. Сиротно пасторче, али највише своје, јер немати вере — ни среће немати.

Љубомир Лотић.

П Р А З Н И К К Р О В О В А

од Алфонса Додеа

I.

Ох, како се сјаје ноћас кровови париски! Каково ћутање, какав мир и каква надприродна светлост влада! Улице се црне од блата, река је јако залеђена а ваздух се прочишћава поточима. Горе више палате докле очи допиру виде се куле, терасе, кубета, танки шиљак торња св. Капеле, и ове хиљаде разних кровова клањају се један другоме, снег се прелива на плавичасто и одаје таке исте рефлекте, и то даје поглед као неке друге вароши; ваздушни Париз на-

лази се у празној сенци и фантастичној светлости месеца.

Ма да је било још рано све ватре беху погашене, никакав дим не могоше се видети да излази из кровова. При том, срећни димњаци, где се свакога дана ложаше и пуцкаше ватра, познаваху се ипак у црном друштву њиховом, лаганом звиждању, које се дизаше у ледени ваздух као дисање успаваних кућа. Остали укочени и претрпани густим снегом чуваху још и сада пролетна гнезда, у којима не беше више то-

плине ни живота, као и у њима. У овој вишој вароши укоченој у плаветнилу, које париске улице пресецаху као огромне пукотине, сенке свију димњака, неједнаке, изрецкане и црне као дрва зимска, укрштаху се на пустим авнијима, којима нико не иђаше сем париских врабаца, чији трагови танки и скакућући с места на место, додириваху кристални снег. У овом часу једна група ових малих, безобразника неких креташе се, летећи око једног олука кућнег и само њихово пиштање потресаше ову религијозну тишину, и сјајно очекивање варошких кровова покривених огромним тапетом хермелина, које служаше за пролаз краља-детета.

Париски врапци.

— Псећа зима! Нема где да се спава. Може се ићи само под куглу и наострешити перје, мраз ће вас пробудити а ветар шибати.

Један врабац из даљине!

— Охо! Остали охо!... Овамо брзо. Нашао сам један стари димњак за топлење, где се доцне ложи ватра. Биће нам топло, кад се припијемо уз њега.

Цела трупа лети к њему.

— Пази, истина је. Како је то добро, Како је топло... то се не говори. Живело уживање! Пију, пију куј, куј, куј...

Димњак.

Хоћете ли бити добри да уђу-тите ви трчкарала? Има вас који се дерете баш онда кад све спава и кад влада тишина. Пазите, ветар не звижди више и ветреушке не раде.

Врапци полако.

Шта ти је дакле, старче?

Димњак.

Како! ви не знате да је ноћас празник кровова? Ви не знате да

ће Божић доћи да подели награде деци?

Врапци.

Краљ Божић?....

Димњак.

Па да... Ако видите доле у кућама све су ципелице уређене пред топлим пепелом.

Има их разног облика од малих ципела за мале ноге, до малих чизама, од ципелица постављених кожом до дрвених сиротињских, и до великих, које се случајно навлаче на голу ногу као да сиромаш нема времена ни право да буде дете.

Врапци.

У које ће доба доћи тај чудновати малишан?...

Димњак.

Но одмах... за минут, пет, ћутите..

Сахат избија тешко.

Дан, дан... дан!....

Димњак:

Гледајте доле, небо се осветљује!... Врапци са скоком малих парижана посматрају вештачку ватру.

Ох, ши... ши...

Сахат продужава:

Дан... дан... дан... Минут!"

II.

Тек што последњи минут одзвони, а сва звона одјекнуше са свих страна у један пут. Под звонарама покривеним снегом, звона зазвонише у висини кровова и као сама за себе понављаху своје звуке, мешајући их са звуцима великог звона, ударајући и приближавајући се својим пространством; овај заборав звука, који долази ветром даје илузију једног звона, које се окреће као кула светиља.

Звона.

Боом, боом, и... Ево га. То је... мали краљ Божић.

Ветар.

Ху... ху... Звоните јако, моја мила звона, још јаче звоните. Божић је ту. он иде.... Осећате ли овај лепо мирис зеленике, тамњана и воска мирисног, који доносим на својим крилима!....

Звук звона:

Доо.... дим, дом.... Дом,... дим, дом.... Божић, Божић!

Ветар:

Хајдмо димњаци! Шта зар су код вас отворена уста?... Опевајте Божић са мном.... Напред кровови, напред ветреушке?

Димњаци:

Уји.... Уји... Божић, Божић??!

Звук звона:

Кра.... Крра.... Божић! Божић!!

Цреп одушевљено:

Божић.... Во.... (у својој радости скаче и пада на улицу)... Тратра... тра.... рр!

Врапци:

Како торокање!

Димњак:

Добро врапци, ви ништа не творите?..., Сад баш треба певати.

Врапци:

Пију, пију. пју.... кју, куји, кју... Божић, Божић!!

Димњак:

Пењите се на моја плећа, боље ћете видети.

Врапци на димњаку:

Хвала старче... Ох, како је то лепо, како је то лепо! На крову игра светлост плава, зелена и ружи-часта.

Димњак:

А ова литија корпи пуни игра-чака, пантлика, цвећа, бонбона, — зима париска окружена је златним и живим бојама.

Врапци:

Шта носе ови мали људи у овим

корпама? Да ли су то краљеви бо-жићни?

Димњак:

Не, то су његови помагачи.

Врапци:

Шта кажете?

Димњак:

Помагачи, т. ј. фамилијарни ду-хови сваке куће који воде Божић кроз све димњаке где има малих ципела које га очекују.

Врапци:

А Божић, гдје је он?

Димњак:

Он је последни од свију, онај мали плавушко са очима тако бла-гим и косом у златним витицама растуреним око њега као стабла сламе око јасала, са јагодицама цр-веним од зиме. Гледајте га како иде: његове ноге додирују снег не остављајући трага за собом...

Врапци:

Како је леп! Реко би човек права слика...

Димњак:

Пет, ћутите!

Ш.

У овом тренутку глас један као смеј бапца зазвони у овој кристалној атмосфери; који постаје на висинама од велике хладноће и јасна месеца. Краљ-дете, на једној тераси крова стојећи, окружен својим малим носачима корпи, говораше свом народу.

Божић:

Добар дан кровови! Добар дан моји стари торњеви! Ноћ је тако јасна, да ја видим све како су расејани око мене по овом великом Паризу, кога толико волим... Ох, мој Паризу. ја те волим пошто ти који се смејеш свима, ниси се насме-јао још малом Божићу, пошто мислиш о њему, и то ти, који не мислиш

више ни о чему,.... Ти видиш, ја долазим сваке године. Никад ја нисам изостао..... Ја сам чак долазио за време опсаде, сећаш ли се тога? То је заиста било врло жалосно. Ни ватре, ни светлости. Димњаци хладни; гранате, које звижде више моје главе, кваре кровове и руше димњаке... А за тим, толико мале деце недостајаше!... Ја имаћих сувише играчака, ове године, и ја сам напунио њима пуне корпе. Срећа је, те ми ове ноћи неће остати ништа, јер ћу много малих ципела да испуним. Тако, ја носим чудновате играчке али све француске....

Један париски врабац:
Браво! Ја ти то верујем.

Сви врапци:

Пију, пју,.... луји, кји.... Живео Божић!

Један ред рода, које лете у једном троуглу.

Квава.. ква... ква... — Живео Божић!

Ветар, растерујући снег.
Певај дакле о Божићу и ти!...

Снег полако:

Ја не могу, али ја осећам хвалу. Погледај вијоре fine плавкасте прашине, који се крећу око корпи, у плавој коси мог малог краља... Знамо ми од дуга времена обојицу!.... Помисли, да сам га ја видео кад се је родио у својој малој штали...

Ветар, звона, димњаци:
Певајући заједно што јаче могу.
— Божић, Божић! Живео Божић!

Божић:

— Не тако јако, пријатељи, не тако јако. Не треба будити доле сав свет. Добро је, да радост долази у спавању, али да се не мисли на њу... Сад, господо моја, хајте са мном на врх крова, поче-

ћемо раздавање. Само ове године, решио сам се да покушам нешто друго. Све оно што имамо лепше као играчке, златне пајаци, велике лутке с чипкама, сатинске прећице пуне прженог бадема хоћу да бацам у најсиромашније ципеле, у димњаке без ватре, у мансарде хладне, а да бацимо на против у срећне куће на кадифасте тапете и на дебеле постеље ове мале играчке од једнога суа, које ударају на смолу и које су од белог дрвета.

Париски врапци:

— Славно, славно!.... То је лепа идеја.

Помагачи:

— Пардон, мали Божићу. Са твојом новом системом, сиромашни ће бити срећни али богати ће плакати. Шта мислите, једно дете које плаче није више ни богато ни сиромашно, и оно нема ништа друго до жалосно....

Божић:

— Оставите, ја то знам боље но ви. Сиромашни ће бити радосни да додирну ове играчке, које су им изгледале тако миле иза мазинских излога и чија раскош не даје ништа њиховој вредности играчке у погледу забаве. Али ја се кладим, да ће нам богаташи бити такође сви задовољни што ће имати једанпут лутке на крају једне везице, лутке са опругом, све ове чудновате желе за тридесет суа, што нису никада мислили.... Хајдмо, ко је вешт! Сад на посао, и ускоримо. Има много димњака у Паризу, ноћ је тако кратка.

IV.

Мале светлости се растурише на све стране. као да су потпомогнуте на снегу кровном свима запаљеним гранама божићне јеле. Ни један димњак не беше заборављен, од

палата окружених терасама и белим дрвећем од иња до сиромашних кровова, који изгледа, да се подупиру један другим, да не би пали. Наскоро на свима париским кућама зачу се звонење прапораца, сва фантастична хука, која окружава магazine играчака за тим блејање оваца, муцање лутака, гњечење лепих сатина, чегртаљке, трубе, тамбуре, поштанска кола, пуцањ бича постиљоновог, и крилати точак ветрењаче. Све се покреташе, ишчезаваше и скакаше дуж димњака. Где није било деце, Божић вођен помагачима пролажаше брзо, а кад када баш у тренутку, кад би се приближавао пуним рукама, димњак шапуташе: „Умр'о је, то није потребно“. Нема више малих ципела дечијих у кући. Чувај своје играчке, мали краљу! То би на-

Лозница, 23. октобра 1896.

гнало на плач мајку, кад би приметила.

Дуго и дуго времена лутаху још мале светлости.

На један пут један петао промукао запева у магли, дан се појави на небу и наскоро сва мађичност Божића ишчезе. Празник кровова беше свршен, а празник кућевни наста тек тада. Већ, пријатна хука поче излазити из димњака, у исто време кад и дим две ново запаљене ватре. Беху то узвици радости, будаласта смејања, а дечији гласови на све стране викаху: Божић, Божић, живео Божић!...“ док на пустим крововима сунце рађајући се, лепо зимско сунце, вештачко и ружи-часто показа своје прве зраке, који изгледаху у блистању смешном као листићи сребра, седеф и златне ројте које падају из корпи малог краља.

С француског
М. М. Ј.

А Л Е К С А Н Д А Р Д И М А

од Франциска Сарсеја.

— СВРШЕТАК —

Како ли Инглези, Американци и Немци, који су озбиљнији но ми, схваћају то?

Доказујући то у „Идејама гђе Обреј“, Дима је рекао једној од својих личности, која је давала општи утисак: То је скучено, и бојим се да странци не оду тако далеко и не повичу чак: то је недозвољено.

Предпоставимо, да у једном веку, где се крећу напредне идеје, дођемо до извесног начина слободног брака, што је пре свега могуће; — видећете тада, како су Идеје Гђе Обреј старе и већ изашле из моде. Оне чине на нас потомке утисак старих аркебиза с точком, које се чувају у оружном музеју. Познаваоци се и данас диве савршенству дамасцирања, али гомила пролази поред тога и са осмејком подругливца одговара: „Шта и с тим се некад борило.

То је малер тих комедија, који су тако рећи прави памфлети, те према томе и имају жидову судбу као и „Провинцијалци који су покретали некадацео свет; но они нису више у веку, кога прати само радозналост и материјал препун објашнења корисних за литературу. Провинцијалци, ипак не остају ремек дело и ако их хвале професориј. Идеје госпође Обреј опет су зато чудновате комедије а Дениза опет врло лепа драма, кад се одбаци страсни интерес, који оне данас побуђују.

Дима је јако волео жене, штавише и многе јемисли њима посветио; — он се њима стално забављао. Хтео је да им буде заветодавац, пријатељ и управитељ њихове савести. Волео је да слуша њихове тајне, да види њихове сузе, да им се допадне, да им даје лекције, да изведе на прави пут оне, које су залутале.

и да задржи на правом путу оне, које би по слабости залутале.

Овај нарочити укус Диминог духа огледа се у многим његовим комедијама. У свима се налази један човек доста млад, који добро познаје живот и жене и који их воли, имајући увек мисију да поремети и поквари тамне путове и да пружи руку несрећницама. Овакав тип наћи ће те у многим његовим комадима. Прво се је појавио у *Demi-monde*-у, нашав потпун израз у особитом једном комаду, који носи име Женски пријатељ. Сећате се, да је Женски пријатељ први пут примљен хладно, а по други пут се давао у Гимназији; у Француској Комедији пак учинио је сјајан успех. Јако ме зачуђава: да ова комедија, коју сви цене са живости дијалогског духа, није на оволиком свом путу изгубила ништа од своје ароме. Муку смо имали док смо навикли на њу и мислим, да је надмоћност тумачења главна у пријатности, коју осећамо слушајући овај комад.

Изван овог милог типа Диминог, који показује прецизне и праве црте његове, и који му је био сам модел, не могу да приметим, да је он, као Молијер и Шекспир стварао личности, чије је име прешло време. Цео свет зна Дездемону и Селимену, Отела и Тартифа... Ја сам прошао кроз све позориште Димово и нисам могао видети да се је ма која фигура противила уображењу.

Писац, који се толико занимао женама и њиховом судбом није знао ни једној од њих шаптати, — он их је представљао у својим сценама верно. Ви ћете ми навести: Албертину, економу и уредну милосницу из Раскошног оца, али да ли се икад каже нека Албертина? Да ли ће се икад рећи: Нека госпођа од Симерозе, или нека Сузана д'Анж?

Знам само једно име које је из позоришта прешло у обичан говор, а то је господин Алфонс, премда се каже и Алфонс. Али то није све што обележава његовог Алфонса тако карактеристичним цртама јер не чини живо створење но је само име, које означава занимање неучтиво и за које нема речи у говору племенитих људи.

Ово немање типова је слабост код Диминог позоришта и само га је с те стране превазишао Емил Ожије у *Господар Герену*, *Жибоаје-у*, *Поарије-угде су*

само жива бића. Дима је наскоро покренуо идеје и направио је покрет око ових страсних идеја. Једно од урнек дела његових у том погледу јесте Свадбена посета у којој се појављује горка и фина философија, логика је тако скучена и тако растегљива, занета може бити неприродним животом, тако интензивна!

Комедија *thèse* као што ју Дима разуме захтева велику радњу, а потребно је за такову радњу и велики простор кад је комедија у пет чинова. Но у одсудном часу он прави промену, која приморава позоришта да не воде рачуне о времену кад се приказује, јер је и способност пажње код целе генерације већ умањена великим радом и злоупотребом задовољства, те према томе и комедија у пет чинова постаје досадна. Дима је ово увидео и „скинуо пушку с рамена“.

Он је пронашао нову форму у остацима прошлости; која није била далеко од њега и којом се користио и његов отац. Ви се сећате Антонија од Александра Диме оца. — То је дело које је пуно јачине до позоришног акта, кад достиже своју кулминацију и одкада почиње нагло да пада. Никакова удаљавања, никакве штудије карактера и обичаја нити пак бескорисних детаља нема. — Комад се приказује благо а излагање се убрзава тек од ове страшне фразе:

„Она ме је одбијала, но ја сам је убио.“

Изгледа да нема форме, која би била подједнака са формом, коју је Дима сам тада проширио и увео у практику код комедије. Али Дима је био способан за обнављање јер нико није боље познавао позориште од њега, нити је пак ко боље знао у основи руковођење и извођење самог комада.

У овом жанру написао је дело које је чудноватост од брзине и узбуђења, а то је: *Казна једне жене*.

Казна једне жене не може се заиста упоредити на пример са славним делима Диминим, као са *Поквареним сталежом*, *Ванбрачним сином* и *Раскошним оцем*. Успех — успех суза — може бити био је слободнији и јачи. Ово позориште, које испуњава осећањем сва срца гледајући ову жену, коју је жалост изнурела и која под јармом свог љубазника пружа свом мужу оптуженичко писмо. Ах, кад би и трећи чин био леп као и прва два! Боље би било да је Дима узео за пате-

тичан и не предвиђен свршетак каквоу ствар, која би била као последица реч Антонијева!

Такова, какова је, Казна једне жене остала је код нас у репертоару, и мислим да су јој сем неколико слабих страна које се тичу обичаја у страним земљама, све сцене подједнако хваљене у Европи. Он је освештао један нов начин много бржи и интензивнији и остао му толико веран да га је акомодирао потребама комедије *thèse*, коју никад није напуштао.

У комадима, где би по својој навици третирао каквоу тачку женског морала, задржао би решење у три чина са извесном брзином, коју оно само има и бранио је то своје гледиште још више. Видите Денизу, Франсиљону, а за тим принцезу Жорж, чија су прва два чина може бити највише испуњена узбуђеношћу и заједљивошћу од свију комада, које је до сада написао.

Од прве сцене већ срце је узето као у менгеле и тако то траје до краја другог чина. Дима, на своју несрећу, није био човек, који има лене свршетке. Усиљаво је се у својим предговорима и писмима да брани Принцезу Жорж и Казну једне жене. Има права у свом тврђењу: да свршетак, коме је потребан какав адвокат није добар свршетак, што је са свим јасно, мислећи да поткрепи слабија места.

Не бих говорио све ово да нисам поменуо један најзанимљивији покушај, да овај новачки дух буде ризикован у позоришту. Ви не знате: да је мелодрама за време последње половине овога века ушла у моду и црпљена свакога дана. Умешни људи који који су стекли наследство: Бушардијево, Диме оца, Фридриха Сулијеа, Фелисијана Малефиља, д'Енеријево, Дигијево и њихових пријатеља, продужили су користити њихове поступке, али су их напослетку одбацили. Ми смо тражили, заморени већ гледајући, да се на наш сто износи увек исто јело у истом умокцу, нешто друго, али шта? нисмо знали.

Дима нам је изнео Странаца. Странац је заиста чиста мелодрама са: фаталном женом, поквареном девојком, љубазном војвоткињом једног простака, који је идеално створење, чаробним принцем, са Јанкеом спасиоцем, који кажњава издајство и решава ситуацију пиштољем а дозвољава љубавницима да се узму. Сви еле-

менти старе драме овде су заступљени, али колико је ту новог? Укус реализма при студији живота, теорије знанствене или моралне иде за страсним узвицима; догађаји се потчињавају или појављују се потчињавати вишој логици, а то је морални закон који долази од Бога. Све је то смешано као ова фамозна салата у Франсиљону, салата мецовита и чудновата, која поправља најпоқваренији апетит и даје најпријатнији укус.

Ја држим, да ће Дима ићи и даље у овом новом правцу, и да ће нам дати тип мелодраме као што нам је дао и лепу комедију *thèse*. Али хрђав успех Принцезе од Багдада, која је опет мелодрама истог жанра али слабије изведена, охладнио га је без сумње, и формулу будуће мелодраме треба наћи.

Ми смо претресли, као што мислим, сва дела Димина, сем оних комада, који немају изгледа да се могу допасти, остављајући их страниј публици као на пример: Госпођу Клод, која је непотпун комад и Новчано питање значајно дело али жалосно, јер се на сваком кораку види неспособност Димина у стварању типова. Меркадет Балзаков је жива сличност, Жан Жиро Димид не постоји. Нисам о томе довољно говорио јер би додирнуо слабу и јаку страну овог репертоара. Не бих могао бити тако смео, да измеђ ових комада изаберем оне, које ће посветити потомство.

Један Инглез, Американац или Немац, учиниће то боље него ја, јер ће они гледати то из веће даљине. Расин је рекао у предговору свог Бајазита: „Удаљености земаља надокнађава блискост времена“.

Да завршим: Дима је написао много предговора и епилога. Треба их прочитати пошто су занимљиви, и што су они произвели овај покрет, који се приписује у прву особину драмског писца. Али не треба им се поверавати, ако човек хоће да позна тачно и правилно само дело.

— Претендујете ли ви, говорио ми је Дима једног дана шалећи се, да познајете боље моје комаде но сам ја?

— Природно, одговорио сам му. Ваш је посао да их израдите, а мој да их разумем и разјасним.

С француског
Liseron.

Из „дјетињства Александра Сергијевића Пушкина“

од В. П. Авенаријуса. С руског превела В. Иванишевићева.

— СВРШЕТАК —

Те године настаде знаменити рат са Наполеоном и поквари идиличку тишину, која бјеше овладала у лицеју. Ученици су и прије којешта о овоме слуша́ли, од њиховог доктора Пешела, али су све држали за шалу. Једанпут улети међу њих Пешел, задухан, и рече:

— Честитам, господо! објављен рат!

— Рат?

— Јест, и то још какав рат. Наполеон је без нашег знања прешао границу. Дубоко увријеђени цар објавио је: да неће бацити оружја, док последњег француза не оћера са руског земљишта.

Ова вијест учини велики утисак на лицејисте. Они више нису могли ни јести, ни учити како треба, једина њихова мисао, једини предмет њиховог разговора — био је рат. Они су страшно пратили све, што се писало по новинама о рату. Завидили су војницима и свакоме, који се могао бити за своју отаџбину. А особити је утисак на лицејисте учинило храбро дјело Рајевских. Генерал Рајевски, који је имао под својом командом 10.000 људи, морао је ударити на маршала Мортје, у кога је било 40.000 људи. Да би охрабрио своју војску, он узе за руке своја два малољетна сина, Александра од 16, а Николаја од 11 година, па нападе на непријатеља, вичући: — За мном јунаци. Ја и моја дјеца отворићемо вам пут!

И они храбро нападоше на непријатеља. Један млад војник, вршњак и друг старијег од браће Рајевских, био је најпрви пред војском, носећи заставу у руци.

— Дај је мени, да ја носим! викао му је друг Рајевски.

— Недам, знаћу и ја сам без тебе умријети!“ бјеше јуначки одговор. У тај га исти мах погоди непријатељско тане у прси, и он паде мртав на земљу.

Александар Рајевски узме из његове руке заставу, издиже је у висину, па потрча напријед, вичући одушевљено: „ура!“ Отац Рајевски држао је за руку млађег сина. Охрабрени војници нападоше и побједише. Стари Рајевски био је лако рањен, а млађему је сину тане окрзло хаљину, али њему није нашкодило.

— Знаш ли, Никола, зашто сам те са собом повео? упита отац.

— Знам, зато да заједно умремо! бјеше прост и наиван одговор.

Овакво јунаштво занијело је наше лицејисте, а особито Пушкина. Он онда није ни слутио, да ће му тај мали јунак, Никола Рајевски, бити најбољи друг, и да ће му он посветити своје дјело: „Роб на Кавказу“.

— Други умиру за своју отаџбину, а ми овдје сједимо скрштених руку, као бабе! Ако нас добровољно не пусте, ми ћемо силом отићи! — тако су викали лицејисте, а професори су имали доста муке, док их умирише.

Рат се дуљио све до битке на Бородину. Тај дан нападоше Руси (113 хиљада), под заповједништвом Кутузова, на французе. Не гледајући што је непријатељска војска била већа, али побједу ваља приписати русима. Сам је Наполеон рекао, да никад није видио тако тврдог јунаштва, и таквог презрења према смрти, као код Руса!

Лицејисти су се тако обрадовали, да су одлучили, у славу тог дана држати представу. Изабрали су комад „Чета“, који би добро испао, јер су лицејисти били приправљени, да се не догоди... да се не догоди нешто неочекивано у сред представљања. Али о томе ћемо пошље, сад ваља да упознамо читатеље са кривцем свега тога.

То је био њихов редатељ Иконикив, нервозан и врло оригиналан старац, који је преко сваке мјере вјеровао у чудновату моћ својих „хофманских капаља“. Он је вазда пио те капље, које су још више подржавале ненормално стање његовог духа. Међутим то је био даровит човјек и врло добра срца. Он је имао добар уплив на лицејисте, критикујући њихове писмене саставе. А они су опет њега волели. Волили су његову искреност и доброту, сажаљевали су га, а кад год би му се мало и наругали. Један пут он зовну омиљеније лицејисте: Иличевског, Пушкина, Пушкина, Горчакова и још неколицину, у своју собу. Он понуди госте, да сједну, а сам стаде ходати по соби.

Гости су се шапутали и пратили га очима, али нијесу смјели да му прекину размишљање. Са блиједим лицем и грозничавим погледом, са наострешеном косом, обмотаним у црни завијач вратам, и са свом својом дугом и мршавом појавом, — Иконикив напомињаоше каквог старог звјездара, или алхимика, који се занио у тајне своје науке, па на све остало заборавио. Како се то његово шетање отегло сувише дуго, један га од лицејиста зовну:

—Александре Николајићу! Александре Николајићу!

Он стаде глупо гледати око себе.

— А што? ко ме то звао?

— Ми вас чекамо, зашто сте нас звали?

— Ја вас звао? Лудорија! Лаж! Лицејисти се стадоше смијати.

— Та зар сте ослијепили, Александре Николајићу, па нас не видите?

Он стаде клепћати очима, па тек сад госте примјети. Грчевито стегнуте усне раширише се у пријатан осмјех.

— Оппростите, драга дјецо, ово се са мном често догађа. Старост — слабост! А гдје ми је моја бурмутица?

Сви се насмијаше.

— Та ето вам је у руци, Александре Николајићу, заиста он је држао у руци. Смијући се самом себи он ушмркну бурмута.

— Е, сад сам прогледао. Сигурно сте љубопитљиви да дознате зашто сам вас звао? Били ви радо престављали на тридесетог какву комедију?

— Би! викнуше весело сви.

— Добро, али који комад? мени се чини да би добро било „Едип у Атини!“

— О то је тешко, ко би нам одиграо женску улогу, Антигону?

— Антигону? припита Иконикив и метну своју руку на главу лијепог Горчакова — ево овакве дивне Антигоне, као наш књаз, нећете ни са фењером наћи!

Горчакова свега обли руменило.

— Не, не, Александре Николајићу... ја нећу Бога ми...

— Ево видите, како се заруменио као дјевојчица Таман нам оваква Антигона треба.

— Не, молим вас... још се више стидио Горчаков.

— Он се боји да га ми не удамо! рече Пушкин.

На ову злу шалу сви се насмијаше, а Горчаков прекорно погледа на Пушкина, па се окрену на другу страну.

— Како ти га, брате, није жао? пришапта Пушкину Пушчин, затим рече гласно. — Не није за нас „Едип“ има лакшијех комада.

— Као на примјер „Чета“, рече Горчаков.

Икоников се лупну по челу.

— Види мене старе луде. Баш то ми је јуче пало на памет, а данас никако да се сјетим. Фала вам, и дајте да вас пољубим. Он се саже и пољуби књаза у злаћане косе. Пушкин је још као малено дијете радо представљао, па је и сад то најближе примио к срцу. Он је распитивао Иконикова за ово, за оно, говорио своје мњење и т. д.

— Ово ће нам бити добар глумац — рече Икоников. Ми ћемо све што се тиче позорнице добро уредити, само ствар је у томе, да ви добро одиграте. А и публике ће бити доста, зваћемо и даме, и госпођице. Наравно да их треба частити чијем било, а зато су потребни новци. Како би било, да сваки од вас даде нешто новаца?

И ови предлог би одушевљено примљен, само Пушкин ћутао и намргоди се. Сви се весело разиђоше а он једини бјеше објесио нос, па пође у своју собу.

— Шта ти је, што си некакав покисао? рече му Пушчин.

Пушкин нешто промрмља и прилупну за собом врата.

После по сахата Пушчин леже да спава, кад наједанпут чу, како неко у сусједној соби јеца. Он се зачуди, па стаде ослушкивати. Није даље сумњао: Пушкин је то гласно плакао.

— Зашто то Пушкине? упита Пушчин.

Одговора не би, само је јецање било муклије, изгледало је, као да је Пушкин завукао главу дубоко у постељу.

— Ко те увриједио? запиткиваше га даље друг.

— Нико... молим те шути... чуће нас, чуо се љутит одговор.

— Ја те не разумијем, Бога ми, та мало прије тако си се веселио, што ћеш представљати, а сад?

— А сад не ћу за то ништа да чујем!

— Аха! Сад те разумијем. Ти немаш новаца за представе, јер ти нису из дома одавно послали.

— Може бити...

— Није то „може бити“ него заиста. Ево је и у мене новчаница, као пустиња Сахара.

Шта ћеш плакати, брате узјмићемо.

Ја нећу, и онако сам дужан.

— Зашто не би у Горчакова, он има, а вазда му је драго помоћи.

— Баш у њега нећу, па нећу!

— А шта ти је учинио?

— Он се на ме љути.

— Зашто?

— За то што сам га данас хтјео удати!

Пушчин се насмија:

Лудорија, брате. Ти то по себи судиш. Он је врло добар...

— А ја зао? Хвала ти, хвала!

— То ја не кажем, него ти си некако сувише... не знам како ћу се изразити... није ни охол, није ни смухљив...

— И врло добро! Не треба више да се самном дружиш.

— Ето одма си се увриједио! —

— Ни ријечи више! Пустите ме да спавам!

Имаш право, сјутра ћеш бити друкчији.

— А ти вјеруј мојој пријатељској ријечи, све ћу ја сјутра уредити.

И заиста кад је сјутри дан отишао Пушкин Иконикову, да му јави како неће представљати, дознаде, да је Пушчин мјесто њега и на његово име приложио доста новаца. Сигурно је узајмио у некога! Пушкин одма потрча да разгроми свог доброг друга.

— Које тебе мећао за мога татора, а? — нападе он на њега — ко ти је дао право, да се уплећеш у моје послове?

— Наше друговање — рече срдечно Пушчин. Ја сам позајмио у Горчакова.

— Шта? У Горчакова? — још се више љутио тврдоглавац. — И пошље онога, кад сам ја рекао, да баш у њега нећу, зар је то пријатељство?

— Вјеруј ми, да му нисам казао, за кога су, он мисли да су за мене. Него ти сад држи те новце као моје и мени дугуј.

Али ја тога нећу чујеш, Пушчине! Првом приликом вратићу ти новце, али у представи нећу учествовати.

— Али зашто?

Што ја рекнем, нећу да порекнем! А сад ме више не мучи.

И заиста, негледајући на молбе својих другова, Пушкин остаде на своме.

Настаде у велико припремање. Од јутра до мрака непрестано су лицејисти на ногама, један ради то, други ово, трећи трчкара од једног до другог, затим пробе, шале и т. д. У вече сваки изнемогао једва вуче ноге, слатко проспава цијелу ноћ, па други дан исто тако.

Једини изузетак био је Пушкин. Он би узео какву књигу, па би отишао на како усамљено мјесто и ту

просједио читав дан. На досадна запиткивања својих другова, он би одговарао:

— Ја вас не разумијем, како имате стрпљења на такве ђетињарије?

Једва једном дође и дан преставе. Једну трећину лицејског салона заузимаше позорница, а остали простор бјеше пун нареданих столица. На по сахата прије почетка, напуни се пун салон госпоштине. Ученици који нису престављали прибили су се уза зид на дну салона. Мноштво лампа освјетљаваху ту шарену публику. Бјеше вруће, као у препуњеном улишту, а од помијешаног говора присутних, чуло се у ваздуху неко непрестано, слично, на пчелиње, зујање.

Наједанпут све се утиша, звонце зазвони и завјеса се подиже. Дељвиг, који такођер није представљао, примјети да међу њима нема Пушкина.

Он изиђе и стаде га тражити. Обишао је вас лицеј, дозвоа друга, питао за њ' слуге — али све узалуд. Кад се вратио у салон, половина првог комада „Чете“ бјеше одиграна. Ниједан од представљача није се бунио, сви су добро играли, а Иличевски, који је имао главну улогу старог солдата, престављао је тако одушевљено, да се публици баш допало. Највише се стидио Горчаков, који је био у женским хаљинама, али је та стидљивост таман ишла према улоги младе дјевојке. Пошљедња пјесма, коју је он отијевао својим кристално-јасним алтом, побједила је све, и опчарала публику, тако, кад се спуштала завјеса, име књаза Горчакова разлијегало се готово више, него име самог Иличевског. Редатељ Икоников био је за кулисама у грозничавом стању, па

по пљескању публике видио је, да је прилично добро испало.

— А Пушкина још нема, па нема! чудно се Дељвиг. У то прође поред њега Леонтије.

— Да ти ниси, Леонтије гдјегод видио Пушкина?

— Нисам, ваше благородије! Да није за кулисама, ето упитајте млађег слугу Сазонова, а ја немам времена.

Дељвиг оде за кулисе.

— Сазонове, знаш ли гдје је Пушкин?

Сазонов лукаво намигну.

— Сигурно ти нешто знадеш?

Сазонов метну прст на уста, затим оде да диже завјесу, јер се почињао други комад „Ружа без трња“.

— Али шта ово значи? чудно се Дељвиг.

А ствар је била сасвим проста. Кад је Сазонов хтјео да помакне канабу, нађе под њом, у праху, сакривеног Пушкина. Сазонов зину од чуда.

— Пс-с-т! запријети му Пушкин.

Одма после овог Дељвиг је питао Сазонова за Пушкина, али му он није хтјео казати „Ружа без трња“ у почетку отпоче се лијепо, али на несрећу, једноме престављачу Маслову удари крв на нос и он побјеже са позорнице. Остали се збунише и почеше муцати. Икоников нешто промрмља и онако немаскиран искочи на позорницу, па продужи улогу одбјеглог глумца. Остали се тако збунише, да нису знали ни словца изустити.

Само је још јадни редатељ Икоников говорио, он је мислио, да престати значи пропасти. Говорио је најприје свјесно, али после занешено, као изван себе, о комаду, о његовом значају и о свачему. У пу-

блици се зачу шапат, затим тихи смијех, изругивање и иронично:

— Браво!

Ова ријеч долеће и до Икониковијех ушију и он се тек тад отријезни и увиђе свој ужасни положај. Затим се подбочи, злобно стаде гледати пред собом публику и нешто заусти... Бог зна, шта би он изговорио, и чијем би се ово све свршило, да се не уплете сакривени Пушкин.

Он одведе силом са позорнице Иконикова и нареди да се спусти завјеса.

— Александре Николајићу, вама је зло, ево попијте чашу воде — рече му Пушкин сједајући га на столицу.

Затим нареди да се подигне завјеса, јуначки коракну на позорницу, учтиво се поклонил публици, и отпоче на француском језику:

— Опростите, милостива господо, што се комад не може даље представљати. Једном из судјеловача крв дошла на нос, редатељ га је хтјео замјенити, али му је изненада позлило. Трећи дио — пјевање свакако ће бити испуњено.

Дубоко поклонивши се он оде за кулисе.

Досјетљивост Пушкина, а особито његов француски говор, тако се допаде публици, да пљескању не бјеше краја.

Пјевање је добро испало. Публика, да би забашурила ови догађај изазва пљескањем престављаче.

— Редатељ! викну нечији подругљив глас. А јадни је редатељ сједио у облачионици и јецао као малено дијете. Лицејисти су га тјешили, али узалуд!

— Ах, моја јадна „Ружа без трња“, само што је мене трн дубоко убо у срце!

Последње вријеме опажала се велика промјена на Пушкину: Он је постао озбиљнији, туђио се другога и све нешто кријући пискарао, Нема сумње, он је хтјео нечијем изненадити друштво. Али чијем? То нико није знао. Особито је радо читао књиге о циганима, о опису њиховог живота, и о свему, што се њих тиче.

— Пушкин нешто велико замишља — шапутали су лицејисти. А кад би самог Пушкина запитали, он би се лукаво смјешкао, и одговарао:

— Дође вријеме па ћете и дознати.

Најпрви је дознао доктор Пешељ. Он се срео једном у ходнику са Пушкином. Ту га Пушкин замоли, да га доктор смјести у лицејску болницу. Доктор му опипа пулс и погледа у очи:

— Пулс вам је грозничав, тако исто очи... Да видим језик.

Пушкин уздржаваше смијех.

— Али молим докторе...

— Да видим језик, није друге.

Пушкин исплази језик и доктор зину од чуда — језик му је био сасвим црн, као да га је црном бојом обојио.

— Али шта то значи, шта сте то јели?

— Ништа — мастила! смијаше се Пушкин.

— Мастила? а знате ли, да је то шкодљиво?

— Па ето добро — ја сам се отровао и ви ме метните у болницу.

— Ама без шале, јесте ли болесни? Да вам лијек препишем.

— Не, за Бога, нисам ја болестан.

— А, сад разумијем вашу болест, то је „febris pritorialis“? Лијено вам учити је ли?

— Није него: „febris poetica“.

— А, од тога имам лијек: мало вам уши очупати.

— Можете, ако ми „Циганин“ неиспане добро.

— Циганин?

— Ах, како проказах. Па свеједно, вама ћу повјерити, ама да ником не кажете. „Циганин“, тако се зове мој роман у три дјела. Тако сам пуно прочитао, толико паметних изрека научио, да осјећам неку потребу, да то све напишем. Па како ћу поред оног досадног учења да пишем? Него молим вас докторе, реците да сам болестан, и опремите ме у болницу. Учините ми ту љубав, вазда ћу се за ваше здравље Богу молити.

Добри му доктор учини на вољу. Другови су стали чешће облазити Пушкина, и вазда би га затекли како онако лежећи пише. Залуду су га запиткивали шта пише, али им он није хтјео казати. Једном му Иличевски украде испод главе два три исписача листа, па му их пред вече донесе.

Е, ти ћеш, брате, постати прави Валтер Скот.

— О, далеко сам ја од Валтер Скота! рече Пушкин, а у души је пливао у радости, што га тако фале. — Ово је тек први дио, причекај док други буде готов.

И заиста, други му је дио некако лакше ишао, па наскоро роман сврши и изиђе из болнице. Једну вече пред сами Божић, Пушкин скупи сијело у својој соби. Бјеше позвао Иконикова и Пешеља, и четири најбоља друга: Пушчина, Делвига, Иличевског и Корсакова. Он их је звао, да им прочита свој роман, и да чује пресуду. Гости бјеху весели: наложена пећ пуцкараше, а ораси и јабуке сеса стола на њих осмјехкиваху.

— Ви, Александре Николајевичу, сједите овдје код пећи — рече Пушкин Иконикову — а вас докторе не знам гдје бих сјео.

— О мени се не мислите. Шта ћу згодније него овдје на вашу постељу. Него ви почните читати, а ми ћемо јести и слушати. — Имам двије ствари, да вам прочитам: једну пјесмицу, којој не дајем велика значаја и роман. Наслов је пјесми: „Другу пјеснику“.

Сви погледаше на Дељвига, али Пушкин рече, да то није написано лично каквом другу, него да то може сваки примити на свој рачун. За тим отпоче читати.

Та пјесма, која није имала за Пушкина „велика значаја“, испала је, како се он није ни надао, и учинила на присутне изванредан утисак. Икоников се одмаче од пећи, па стаде понављати за Пушкином ријечи, климајући по такту главом.

При крају читања, тријумф младог пјесника бјеше потпун, Другови му стадоше вруће стискивати руку, тако исто и доктор Пешел, а Икоников га као међед, стрпа у своја наручја. Пушкин се бјеше збунио:

— Зар баш ваља?

— Бога ми прилично, рече доктор.

— Шта прилично? викну Икоников. — Дивно, изванредно, нечувено. Шта ви доктори знадете, само људе као мачке резати, па вам је срце травом одрасло. А погледајте мене, видите очи сузне. А зашто? Зато што ме је у сред срца дирнуо.

— Ова је пјесмица тек предговор моме обљубљеноме роману — рече охрабрани Пушкин — Сад слушајте.

И он одпоче читати. Читао је неко вријеме, а соби владаше мртва тишина, само се опајало, како публика одушевљено гризе јабуке и туче орахе. Пушкин стаде и очеки-

ваше, шта ће ко рећи, — али нико ништа не рече, само што доктор запита Дељвига:

— Одакле купујте овако укусне јабуке?

Пушкин се намргоди и стаде брзо даље читати. Бјеше прочитао први дио. Он немирно прегледа присутне и примјети, како они избјегавају његов поглед. Крв му удари у главу а у слијепијем очима стаде му нешто тући.

— Не допада вам се? упита он, а глас му задрхта.

Настаде за свију непријатан тренутак.

— Право да вам кажем, нема живости — рече простак доктор.

— Јест, рече Пушкин, твој Циганин некако сувише филозофира.

— Шта ми ти знаш! изадрије се Пушкин. Ево Иличевски, који више разумије, сравнио ме је са Валтер-Скотом.

— Хм — јест — запртља Иличевски — има нека сличност...

— И још каква сличност — уплете се доктор — и ви и Валтер Скот успављујете човјека! Увријеђени романиста скочи са столице, али доктор увиђе да је далеко зашао па га сједе као малено дијете на мјесто.

— О, драги Пушкине, не љутите се, ја сам се само шалио. Охо — рече доктор гледајући на сахат — ја сам моје болеснике и заборавио.

До виђења, господо!

Пушкинга, наравно није задржавао. — Не доктор нема право — стаде бранити друга Дељвиг — овај је роман пун тако паметних и озбиљних мисли... Је ли овако Корсакове?

— О, јест — рече овај кроза зубе, па се окрену прозору. — Их, господо, колики снијег пада!

Јадни се Пушкин намргоди, па погледа на главног критичара Иконикова, али ови љутито промрмља:

— Читај даље!..

Пушкин одједанпут сали пуну чашу воде, па стаде читати други дио. Али крила његовог одушевљена бјеху сломљена, он је читао запињући, и тај други дио, мјесто да буде бољи од првог, учини се и њему самоме гадан, низак. Тако кад Пушкин рече „свршен други дио“, Икоников устаде:

— Е доста је више! Ваш је Циганин умро за навијек. Али ви не треба да тужите, и коњ са четири ноге по срђе. Будите задовољни са вашим пјесничким талентом. Ох, ваше пјесме — то је тек музика! А романе је теже писати, треба заплет, расплет и још много ствари. Ви сте прочитали Шатобријана, Волтера и Русоа, па сте многе њихове мисли унијели у свој роман. Јели овако?

— Јест, рече збуњено Пушкин, али како ви то знате?

— Све ја знам, и савјетујем вам, да се држите само појезије.

Али овијех ријечи Пушкин није чуо. Он зграби јадни роман, па га баци у запаљену пећ. Неки од чуда зинуше, али Икоников одобраваше:

— Тако, тако, то је најпаметније!

— А гдје ми је она пјесма? викну Пушкин.

— Сигурно си и њу сад бацио у ватру — рече Делвиг, који побјавши се за пјесму, бјеше је сакрио у шпаг. — Чини ми се господо, вријеме је да са разилазимо.

— Јест, вријеме је — потврди Икоников.

— Чим гости изиђоше у ходник зачу се из Пушкинове собе лупа падање ствари и звук разбијеног посуђа. Пушчин се хтједе вратити, да види шта се догодило, али га Икоников задржа:

— Пустите га на миру!

Затим рече слузи:

— Хајде помози!

Кад ови улезе, у Пушкиновој соби бјеху праве рушевине: сто столице, јабукe, ораси, комади разбијеног посуђа — све се то ваљало по соби, а више свега тога стајаше замишљен Пушкин, као Марије на развалинама Картагене.

Кад слуга све покупи, он му показа врата, затим се ухвати за главу, и боно зајеца:

— О-о-о!

— Умири се, молим те, Пушкине, зачу се из друге собе Пушчинов глас.

— Ђути, не говори! викну Пушкин, па зачепи уши рукама, и тако стаде брзо ходати по соби. Затим клону на столицу и покри лице рукама. Дуго је тако сједио, па онда скочи узе из ормана много исписаних листова и баци их у пећ. С некаквом злобном радошћу он гледаше како најприје изгорише горњи листови, затим пламен обухвати све, и претвори у пепео.

— А гдје је Пушкин? питаше за вечером Пилецки.

— Оплакива свога Циганина, рече Гурјев, који је одма све дознао.

— Није истина! рече Пушчин. — Ко ти је казао?

— Заклела се земља рају, да се тајне све дознају, рече Гурјев?

За дуго није нико смјео Пушкину споменути Циганина, а и нису могли, јер је Пушкин, за дуго после овог случаја, био као убијен ишао је блијед, намргођен, избјегавао је друштво, и многе часе проводио лежећи на својој постељи, на леђима и стиснутијех очију. Једному се Гурјев хтјео улизити, па га стаде сажаљевати, али се Пушкин

тако на њ осигече, да му се више никад није смио јавити.

—

Биле су у лицеју књиге, које су се звале „Књиге Веде“. У те су књиге професори записивали своје примједбе о понашању, и у опште о карактеру сваког наносе ученика. Разумије се, да су те књиге биле неприступачне ученицима, и вазда су биле закључане. Једном у недјељу сви ученици одоше у цркву, осим Гурјева, који се пријавио као болестан. Кад се вратише из цркве, он позове тајно у своју собу Пушкина, Дељвига, Горчакова, Бруглија и Ломоносова.

— Али шта је то? чудили су се они, кад Гурјев притвори за собом врата.

— Шта? чудо нечувено: „Књиге Веде“ рече поносно Гурјев.

Заиста, на столу бјеху разложене те тајанствене књиге.

— А ко ти је дозволио? ако те ухвате? рече Горчаков.

— О, неће. Него не губи времена и читај шта о теби пишу професори. Остали већ прелиставаху књиге. О Дељвигу писаше Чириков овако:

„Подругљив и јогунаст, међутим врло добар и усрдан. Хладнокрвност — то му је најглавнија црта у карактеру.

О Гурјеву једини Пилецки писаше лијепо, а остали га сви професори држаху за „неваљалца, подла и лаживца“.

— Види Пушкине, шта о теби пише Кајданов — рече Дељвиг и стаде читати:

— „Слабо је марљив, али чини врло добре успјехе, и по томе се види, да је даровит. Врло је живе нарави, али је посљедње вријеме мирнији...“

— Особито послѣ смрти Циганинове! рече Гурјев.

Пушкин поблиједи:

— Како си рекао? Понови!

— Зар ти је драго два пут чути овако пријатне ријечи? рече Гурјев сакривајући се за леђа Дељвигу. — Него, шта још има у књигама Дељвиже?

— Ево шта о Пушкину пише Кошански:

— „Више има разумљивости него памћења. Учи оно што се њему свиђа. Мали догађај у стању је побудити његову марљивост, и он тада може много да савлада. У латинском је језику добар. Врло је даровите природе“.

Чириково Пушкину писаше овако:

„Непостојан је и вјетрењаст, уз то и неуредан. Врло је добра и поштена душа. Страсно воли појезију“.

— Да сам вјетрењаст, то не одричем — рече Пушкин. А неуредност ми је сва у томе, што су ми пјесме по текама исписане, а прсти често измазани мастилом.

— Па ето ти је и коса, као у дивље животиње, заковрчена и незачешљана — рече Гурјев. — И у лава је незачешљана па ипак лав остаје цар свију животиња!

Лицејисти су се били толико занијели, да нису ни осјетили, како се врата отворише, и улезе директор Малиновски. Тек кад чуше његов глас: „Шта вам је то, господо?“ — скаменише се на мјесту. Гурјев хтједе побјећи, али га Малиновски на вријеме задржа.

— Сигурно сте ви ове књиге, оvdје донијели?

— Ја? Нисам Бога ми. Биће ко други...

— Онда ко је? упита Малиновски. И ви сте оvdје Горчакове? Нисам се томе надао.

Горчаков вас поцрвени и обори очи. Сви су остали ћутали, али њихови мрки погледи издадоше директору главног кривца.

— Није нико други Гурјеве, него ви — рече директор, зашто сте ми лагали? Ви немате ни савјести ни поштења. Говорите, како сте дошли до овијех књига, јесте ли извалили врата од ормана?

— Не Боже сачувај. Орман је био отворен...

— Опет лаже! Ја вазда носим у џепу кључе од ормана.

— Ах, опростите, од страха не знам шта говорим. Један мој кључ таман је за оног ормана. „Дај мислим да га отворим“ и отворих. Кад тамо предамном ове књиге „Дај, мислим, узећу их шале ради...“

— Ту ћете шалу скупо платити. Доста вам је пута опроштено, а сад све зависи од ријешења професорске сједнице.

Опростите му, Василије Теодоровићу — рече Пушкин — ми смо сви криви.

— Дакле сте заједно с њиме радили?

— Не, ми смо тек сад дошли.

— Ви не бисте учинили као он?

— Не бисмо.

— Е онда ви нисте толико криви. Ето сад сте Пушкине видјели, шта о вама мисле старији. Да сте марљивији, боље би било. Бојим се, кад ја с вама не будем, да се не покварите, као...

Директор не доврши; њега је стао гушити страشان кашаљ. Ево већ неколико недјеља, како кашље, а од сина су му лицејисти дознали, да га прси боле. У опште ово пошљедње вријеме опајала се на њему велика промјена. Страшно је омршао и погурио се, очи му упале у главу, а глас ослабио. Сада он сам отво-

рено стаде говорити о свом опасном положају:

— Да, драга дјецо — рече он, кад му се кашаљ утиша — брзо, брзо, ако не данас, а оно сјутра, мене неће више бити на свијету...

— Шта ви то говорите, Василије Теодоровићу! викну Горчаков.

— Само не казујте ништа моме сину Ивану — продужи Малиновски.

— Истина је, смрт ми се приближује ја то осјећам ево овдје у разбијенијем прсима, али до последњег часа вршићу своју дужност...

Па тако треба и ви да радите. Ах, Пушкине, Пушкине, за вас ме највише боли. Докле би ви могли доћерати? Узмите себи за примјер Горчакова, чини ми се, да се ви још волите?

— Јест, чим сам га упознао заволио сам га — рече Пушкин.

— И ја тебе тако исто, рече Горчаков пружајући му руку.

— Већ кад су ове књиге овдје рече директор — прочитаћу вам, шта се о Горчакову пише.

Опет се закашља и ухвати рукама за прси.

— Не, не могу... Прочитајте ви, Пушкине, мјесто мене.

Пушкин стаде читати. Сви су професори писали о Горчакову најљепше што може бити, држећи га за најбољег и генијалног ћака.

— И ви сте, Пушкине генијални, то нећу крити, али се не трудите. А знадете ли ону стару пословицу: „у науци је корјен горак, али плод сладак“. А ви, мјесто да се удубите у тај корјен, занимате се некаквим лудоријама — појезијом.

— Али у појезији је и корјен сладак — нашали се Делвиг.

— А плод горак — рече мало охрабрени Гурјев. — Неки је дан Пушкин....

— Ви ћутите — рече му оштро Малиновски — и одите за мном.

Гурјева затворише насамом, а до три дана на сједници би одлучено, не гледајући на молбе Пилецког, да се истрера из лицеја. И тако се лицеј опрости Гурјева.

Овај догађај са „Књигама Ведама“ имао је лијепијех пошљедица за Пушкина, он је тако усрдно учио и слушао, да га се професори нису могли доста да нафале. Не зна се докле би ово трајало, да се не догоди случај, који је преокренуо вас лицејски ред и живот. 23. Марта 1814. г. умрије добри директор Малиновски.

Док су живи честити људи, ми их незнамо цијенити, али кад их нестане, онда тек осјетимо велики губитак. То је било са Пушкином. Сада, кад је већ нестало оног човјека, који се о њему толико бринуо, чинило се Пушкину, као да је сунце за вазда помркло, а вас свијет покрила тама. На укупу Пушкин је ишао за мртвачкијем сандуком заједно са сином покојниковијем Иваном, који му је сада био срцу ближи од свију пријатеља. Кад спушташе покојника у земљу, јадни му син чупаше косе

и јецаше: „О, Боже, Боже! зашто ме овако жестоко казни!“ Он се хтједе за оцем бацити, али га снажна рука проф. Куницина задржа, који га стаде тјешити:

— Умирите се, драги мој, и памтите, да сте ви као најстарији син, једина нада и уздање ваше породице. Истина, грозан је губитак али не ваља роптати против Бога, јер је ово била његова воља.

Ове ријечи мало утишаше јецање уввијељеног сина. Од овог доба све се преокрену у лицеју: ученици су учили без воље, а професори предавали без воље.

— Шта ће сад бити? Кога ће нам метнути за директора? шапутали су и професори и ученици.

— Биће горе! Уздисао је Пушкин — Другог Василија Теодоровића не ћемо наћи!

И погодио је. Читаве двије године није било правог реда у лицеју; директори су се често мијењали. Ученици су живили како хоће, па су се и развили прије времена, али је зато и цвијетак младе Музе, великог руског пјесника Пушкина, процвјетао прије, него што би то било при обичним условима.

Биљешке из књижевности

Нов учитељски лист. Шесторица српских народних учитеља из Новог Сада, разаслали су проглас српском народу и учитељству, у ком се вели, да се давнашња жеља српског учитељства хоће да испуни, јер, у споразуму са великим бројем учитеља, покрећу „Школски Одјек“, лист „који ће заступати интересе школске и учитељске расправљати педагошка и методичко-дидактичка питања, претресавати о васпитној страни у породици и друштву“. Уредник ће му бити г. Кузман Миловановић, учитељ у Новом Саду и један од шестороце покретача. Предплата је 4 фор. годишње а на четврт 1 форинту. Шаље се Администрацији „Школског одјека“ најдуље до Божића.

Тако ето наши српски учитељи с оне стране Саве, покрећу и трећи педагошки лист, с пуним

увјерењем, да тиме испуњавају давнашњу жељу српског учитељства. Ми, до душе, међу покретачима овог листа не видимо на једно име, које би нам било познато као име, које је на пољу наше педагошке књижевности стекло већег гласа, али за то што су њих више на окупу при покретању, а јамачно и моралном потпомагању листа, надати се да ће у споју бити јаки. Вукићевићев „Школски Лист“ у Сомбору и Нешковићев „Нови Васпитач“, мјесечни су часописи, а овај лист излазиће сваких десет дана, са жељом да „буде веран тумач свију оних жеља, које су са разних страна избијале не само у ужим круговима учитељства, него и на учитељским скупштинама. — Да ли је Вукићевићев „Школски Лист“ и Нешковићев „Нови Васпитач“ био такво

гласило, око којег су могли да се групишу сви учитељи оних крајева као око својих органа, који радећи на напретку српске школе, раде и на напретку српског учитељства, то не знамо, али изгледа, да новосадски учитељи са својим садруговима учитељима, свакако имају крупних разлога са кога покрећу овај лист. Идемо да видимо.

Мали Свијет, илустрован лист за српску дјечу, покреће се у Земуну (у Сријему) од 1. јануара 1897. Изазиће два пута мјесечно на финој сатинираној хартији на великој осмини. У њему ће бити слика, пјесама, приповиједка и позоришних игара за дјечу. Упознаваће своје читаоце са историјом и доносиће слике из срп. крајева. Доносиће чешће и додатке уз поједине бројеве, а на крају сваке полугодине по једну слику на фином картону. Поред свега тога, цијена ће бити 2 форинта на годину, а 1 фор. на по године. За стране земље 5 динара годишње. Рукописи се шаљу на уредништво „Малог Света“, а претплата на издавача Исидора Стојчића, Земун (Срем).

Ко покреће овај лист, да ли стручњак педагог, или човјек друге струке, нијесмо могли да будемо обавјештени позивом, кога разашлије Уредништво и Администрација „Малог Свијета“ из Земуна; али и у једном и у другом случају, не може се овакав позив најтоплије предустрести, кад наша дјечја књижевност има већ два своја мјесечна часописа у самој Војводини, а да и не помињемо оне дјечје листове, који се даномице покрећу у Београду и који са неколико бројева сврше.

Из позива, из ког смо горње редове цитирали, види се, да ће правац листа бити исти онај којим „Голуб“ иде већ преко својих 20 година, а којим је и панчевачки „Споменак“ уређен; а да ли је баш неопходна потреба била да се трећи лист покреће, то се питање одиста намеће и нехотице. Но поред свега тога што су и „Голуб“ и „Споменак“ могли да наше потребе у том погледу довољно подмире, ипак смо љубопитљиви на „Мали Свијет“ без сваког резигнирања. Ако је уредништву тог листа одиста на срцу, да дјечја српској пружи снажну, здраву душевну храну, коју је супруао прије неколико година Змај својим дивним и непрежањеним „Невенем“, на коме нам је и напреднија књижевност могла позавидјети — онда је то друга ствар. Нијесмо против тога што се тај лист покреће, као бајаги због тога што тога имамо довољно у „Голубу“ и „Споменку“. Не, нека лист буде само ваљано уређен и нека надмаша остале, па је готово: на живот и напредак од њих свијех, нека право онај, који је најстарији, него онај који буде одиста најбоље уређен.

Српски народ, црква и свештенство у турецком царству од 1459.—1857. Београд, парна радикална штампарија 1896. Цијена 1 динар. Мала осмина XII. 79.

Млади књижевник, раденик на пољу српске историје и етнографије, Миленко Вукчевић, професор, издао је нову своју књигу под горњим насловом. Уредништво овог листа није је добило на приказ, те за то о њој не може ништа опширније рећи; но познавајући досадашње књижевне радове овог писца, могло би се унапријед судити, да ће то дјело, чија је теза тако пространа бити писана са студијом и на научној основи. — „Бранково Коло“, приказујући у кратко та „историјска разматрања и биљешке“ вели, да ће ту књигу са задовољством прочитати свако, ко је жељан да позна свој народ у прошлости и садашњости.

„Женски Свијет“, лист добротворних задруга Српкиња, кога већ једанаест година уређује Аркадије Варађанин, јавља у свом 24. броју, да од нове године наступа промјена у његовом уредништву. Дугогодишњи сарадник г. Александар Јорговић, ступа уз уредника досадашњег у Уредништво, а администрација прелази у друге руке. С тога умољевају сараднике и претплатнике, да рукописе и претплату од сада шаљу само на „Уредништво Женског Света“ а не на име којег уредника. Иначе цијена и излагање листа остаје по старом.

„Женски Свет“, једини лист наших Српкиња, јављајући у овом свом броју за неку своју промјену ми се с почетка од срца обрадовасмо, мислећи, да ће овај добро уређени лист, од нове године да излази чешће и да ће се проширити на 2 и 3 табака, како би наше женскиње имале у њему свој лист, који би задовољавао све потребе њихове у погледу васпитања њиног ума и срца. Добротворне Задруге Српкиња, могле би порадити на да лист буде још и илустрован и да доноси опширније чланке из домазлука. Но ми и овако на крају старе а на почетку нове године, „Женски Свет“ искрено препоручујемо Српкињама у Босни и Херцеговини, које су до сад ријетко читале овај лист, који је са највећом вољом и најплеменитијом намјером био обрађиван. Излази тачно сваког месеца, а цијена му је само 1 фор., за Србију 2 и по динара.

„Српкиња“, илустрован календар за наш женски свијет, који већ другу годину уређује професор Јован Поповић, изишао је, како јављају неки листови, са врло богатом садржином. Још ланске године, када је тај календар отпочео да изилази, видело се да ће „Српкиња“ својом садржином да стане у ред најбољих српских календара, који су до сад издавани, а спољашњом љепотом да ће бити на првом мјесту. Ми не добисмо до сад тај календар, да бисмо о њему опширније проговорили, али они листови, који су га добили, приказују га као врло красну књигу за наш женски свијет. За то га и ми најтоплије препоручујемо.

Петар други Петровић Негош као владалац, написао др. Л. Томановић Цетиње. Државна штампарија. 1897. — Изашла је већ из штампе ова знаменита књига познатог српског књижевника г. Л. Томановића. Дјело је опсежно и обухваћа цјелокупан државнички рад, генијалног владике Рада, а њиме писац расвјетљава многе до сада незнате стране владиног живота, а нарочито његовог владачког дјелања, о чему се до сада у нас није ни писало. Побринули смо се да о овој књизи у нашем листу донесемо обширну рецензију.

Двовјеновна влада династије Петровић-Његоши. — Под овим насловом изићи ће на Цетињу ових дана ново историјско дјело, које је написао млади књижевник проф. Лазар Перовић. Дјело је писано по најбољим изворима српским, талијанским, француским и латинским, те ће изнијети до 9 штампаних табака, а цијена ће му бити 50 новч. Чим изађе ова књига, побринућемо се да и њој нађемо добра приказивача јер млади писац, мимо све Црногорце прозанете, одликује се правим књижевничким инстинктом. Његови дојакосни радови, то су обрасци његове студије, чистог језика и елегантног стила, које он има у власти. Надати се, да ће и ово дјело одговорити подпуно наслову, који је захтијевао обширног и исцрпног проучавања оних прилика, о којима се веома мало говорило у нашој књижевности. Томановићево и Перовићево дјело биће зајамачно двије миле новине за нашу српску књигу.

Балканска царица, драма кнеза Николе I., преведена је на њемачки. Превео је Хенрик Штимке, а изашла је у Берлину са лијепим кнежевим портретом и преводничевим предговором. У „Бранковом Колу“ изашла је оцјена, у којој се износе неке омање грешке и несугласице, а у једном од наредних бројева и овај лист донијеће опширнију оцјену тог пријевода.

Тасин Дневник, изашла је пета свеска са овом садржином: 1. Панчић, 2. Радивој, 3. Војислав, 4. Препуне апсане, 5. Шатравачки говор, 6. Ра-

збојници, 7. Из дежурног протокола. Цијена је 1 динар.

„Српче“. У Вршцу је изишао за 1897. годину календар под горњим натписом за српску младеж. Уредила га је и издала српска књижарница Милана Петка Павловића у Вршцу.

Приповијетке Милке Гргуrowe, у штампи су, и скоро ће изићи. У I. свесци су ове: 1. Вера, 2. Бердан од Бисера, 3. Црна кућа. — Изнијеће шест и по табака. Цијена 1 динар.

Р А З Н О

На упражњену столицу дабробосанских српских митрополита у Сарајеву, избором Вис. Зем. Владе а потврдом Њ. Вел. Цара и потврдом цариградске Васеленске Патријаршије, дошао је Његово Високопреосвештенство г. Никола Мандић, бивши зворничко-тузлански митрополит.

Архиђецеза дабробосанска, којом је доскора срећно управљао велики добротвор и родољуб српски, блаженопочивши Ђорђе Николајевић, стекла је тиме опет свога поглавицу, а поље најузвишенијег рада, на коме је са највећом вољом, љубављу родољубљем до смрти своје дјелао упокојени великан владика — то поље, тај браник свете српске цркве и школе, стиче ето новог избраника, пуног животне снаге и умне моћи. — О, нека милост Свемогућег Бога, која на главу младог владике постави круну мудрости, а у руке даде жезал истине, — нека упути дух његов на пут прави, који повјерену му светињу води опстанку, срећи и напретку! Нека га на бранику народних светиња, на бранику праотачких аманета, одржи као сталну, неоториву стијену, да не поклизне на стазу гријеха! Нека га опаше снагом, да жезал свој не оскрвни, да крму светог брода нашег спасења и наше узданице — свете вјере праћедовске, вјере православне, одржи храбрим духом и челичном мишицом до конца живота!

Господ од Сијона, који га на свети архијерски пријесто доведе, нека му у мучној али узвишеној дужности дарује највећу срећу: љубав његовог српског народа! Она нека му буде звијезда водила, нека му буде свјетлост, да на

бурном мору свога високог дјелокруга не скрене и не залута.

Народу српском православном у дабробосанској архидијецези, пожељети је, да у светом владици стеку поглавицу своје Свете Цркве, који ће поћи стопама блаженопочившег предходника Николајевића, и са својим стадом који ће заједнички пословати на опстанку, срећи и напретку српске цркве и школе у својој епархији.

Нека му, у то име, дарује Бог живота и радости.

Арса Пајезић, књижевник у Н. Саду, који је недавно издао своје дјело о свом путу у Русију и царском крунисању у Москви, одликован је од руског Цара Николе II. лентом ордена Александра Невског, а уз то му је цар дао још и споменицу и диплому, да може за увијек носити коресподентски знак, који је добио у Москви. Нашем дичном родољубу и марљивом књижевнику, искрено честитамо.

Јован Жујевић, нови ректор Велике Школе у Биограду, професор и књижевник, одликован је од Њег. Величанства српског краља Александра орденом Орла V. степена. Срећно му било!

Гђа Јелена Димитријевић, једна од најбољих наших спитатељака, која у нашој књижевности ради под именом Јелена и која је лањске године издала књигу својих пјесама под именом Јеленине Пјесме, одликована је такођер од Њег. Вел. краља Александра, петим степеном ордена Св. Саве. Високо признање, које је указано даровитој пјесни-кињи, нека јој је срећно и честито!

Државна библиотека. На Николдан ове године потврђен је закон о Државној Библиотеци и Музеју на Цетињу, те библиотекар г. Ф. Ковачевић, професор, моли сва уредништва, писце, издаваче и књижаре, да за ту Библиотеку шаљу своја издања.

Друштво св. Јеронима Милостивог, које је у Срем. Карловцима основано прије 2 године, да притиче у помоћ болесним и сиромашним богословцима, од 12. новембра 1895, до 12. новембра 1896. имало је прихода 681.55 форинти, а расхода 453.19 фор., остатка 228.36. У приходу је остатак лањске године и чланарина.

Ово друштво, које је у таку родољубиву цијељ покренуто, требало би заиста потпомоћи са свијех страна.

Сеоба Срба, слика коју је недавне израдио најбољи српски сликар Паја Јовановић и која представља сеобу под Арсенијем III. Чарнојевићем, може сад да се набави за сваку српску кућу. Петар Николић из Загреба откупио је право умножавања и умножио је код најбољег олеографског завода у Бечу. Новине су се о тим умноженим сликама изразиле врло повољно и нашле, да су веома вјерне оригиналу. Слика је велика 95 цм. ширине, а 63 цм. висине. Оквир је богато искићен и позлаћен, а широк је 13 цм. Таква слика, заједно са оквиром стаје за готов новац 27 фор., а на отплату у мјесечним оброцима 30 фор. И ми за српске домове, препоручујемо ту дивну слику, која вјерно представља један жалосни момент из српске историје. Адреса: Петар Николић, трговац умјетно-обртних творевина у Загребу.

Њемачки славни глумац и редитељ позоришта у Минхену, Србин Јоца Савић, како јављају неки листови, ових дана одликован је орденом од тројице њемачких владалаца, приликом прославе двадесетпетогодишњице њемачког глумачког удружења,

Изложба лужичко-српска. Онај дио српског народа, кога су од нас одијелиле и далеке стране и многи вијекови, и који под именом лужичких Срба живи у Њемачкој Царевини, показује сваки дан све више свог националног виталитета. Покојни Павле Падејски, наш млади и рано преминули књижевник, у својим

интересантним чланцима „Међу лужичким Србима“ штампаним у „Јавору“, изнио је будну српску свијест с ону страну мутног Дунава и чешких гора, у далекој Саској. Ове године опет на Саској изложби у Држђанима, у своме нарочитом одјелењу, лужички Срби изнијели су узоре својих станова (домова), ношње разних утвари и обичаја, те је то одјелење изложбе привукло било на себе опћу пажњу и дивљење, како је тај жилав елемент био у стању да усамљен, сред мора туђинштине која га је кроз вјекове потискивала, одржи своја народна обиљежја: језик, обичаје, ношњу и т. д. На тој изложби су била и књижевна дјела лужичких Срба, дјела њихове Матице која под предједништвом Др. Е. Лукаја одушевљено ради и растура многе књиге у народ; за тим народни обљубљени календар Лужица.

Краљица талијанска, мати зета црногорског кнеза и свекрва Јеленина, коју прозваше некад „Звијезда Италије“, како јављају листови, учи сада српски језик, те ће до свршетка 1897. моћи да говори језиком своје љубљене снахе.

Друштвена застава. „Босанској Вили“ јављају из Требиња, да је онамошњи Србин, усталац и родољуб г. Томо Черовић, предједник пјевачког друштва „Соко“ обећао о свом трошку да начини друштвену заставу, која ће стати преко 400 фор. На једној страни те заставе биће Крстићева слика Св. Саво благосила Српцад, а на другој страни гуслар, коме „Соко“ у кљуну пружа лавор вијенац са српском тробојницом. — Заиста родољубиво, и достојно сваке хвале и славе!

Најстарија православна црква, налази се на 20 минута далеко од Новог Пазара, у Новопазарском Санџаку. Држи се да је зидана на 40—50 година по Хр., а народно предање говори, да је ту крштен најстарији Немањин син кнез Растислав (св. Сава). Рашко-призренски митрополит Дијонисије одслужио је ту свечану службу на вел. Госпојину и наредио, да се црква опаше јаким зидом.

Матија Бан, стари српски пјесник, и познати драматичар навршио је 4. о. мј. своју 78. годину од рођења. Нека том даровитом старом пјеснику, који је српској књижи дао неколико алмова, дадне Бог мирну и задовољну старост!